

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pohled žáků na školu jako instituci připravující je do života
Pupils' view of the school as an institution preparing us for life

Barbora Dvořáková

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.
Studijní program: Pedagogika (B0111A190018)
Studijní obor: Pedagogika se sdruženým studiem Výtvarná výchova se zaměřením
na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Pohled žáků na školu jako instituci připravující je do života potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8. července 2024.

Ráda bych touto cestou podělovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Ivu Syřištěmu, Ph.D. za podporu, inspiraci, zájem o téma, kterému se zde věnuji a také motto práce. Dále bych chtěla také vyjádřit vděk vedení školy, jež mi poskytlo možnost uskutečnit výzkumné šetření a jmenovitě především Mgr. Ivě Dardové a Mgr. Kateřině Šverákové za pomoc, bez níž by nebylo možné sběr dat realizovat. Stejně tak i bez ochoty zúčastněných dobrovolníků, kterým taktéž děkuji.

ABSTRAKT

V bakalářské práci Pohled žáků na školu jako instituci připravující je do života se zabývám především tím, co je dnes považované za dovednosti potřebné k životu ve stávající společnosti a zvláště pak tím, jak se na tuto otázku dívají samotní žáci. Tyto dva hlavní cíle práce dále rozšiřuji o navazující otázky. V teoretické části práce se jedná o to, zdali se odborníci v této oblasti svými názory shodují a to i v komparaci pohledu tuzemských a zahraničních expertů. K nalezení odpovědí posloužil odborný pojem životní dovednosti a jeho vymezení skrze různě orientované publikace a organizace. V důsledku můžeme dojít k závěru, že zde dochází k vysoké míře konsenzu. Zásadní pro tuto práci je také ukotvení životních dovedností v závazných dokumentech upravujících kurikulum základního vzdělávání, které, jak jsem zjistila, odpovídá této všeobecné představě o nezbytných dovednostech současnosti. V praktické části práce se zabývám nejen pohledem žáků na životní dovednosti, ale také školu samotnou, na to co je jejím smyslem, co je nejdůležitější se zde naučit, co žáci ve vyučování postrádají a co naopak přebývá. K dosažení cíle jsem zvolila kvalitativní výzkumnou metody a formu získávání dat rozhovory, přičemž je výzkumný vzorek tvořen šesti žáky devátých tříd a šesti vyučujícími téhož ročníku. Co se týče samotných výsledků, pohled každého žáka na životní dovednosti je jedinečný a osobitý, avšak obsah výuky hodnotí poměrně jednotně. Pokud představy žáků o potřebných dovednostech dneška spojíme, získáme obraz takřka totožný s představou prezentovanou odborníky.

KLÍČOVÁ SLOVA

žák, škola, připravenost do života, životní dovednosti, dovednosti 21. století, pohled žáka na školu, smysl školy z perspektivy žáka

ABSTRACT

In bachelor's thesis, Pupils' view of the school as an institution preparing us for life, I primarily follow up which skills are nowadays considered to be needed for life in the current society, and especially how the pupils themselves view this question. These two main purposes of the work are further expanded by subsequent questions. Therefore in the theoretical part I also deal with whether experts reach a consensus about this theme, including comparison of the views of Czech and foreign experts. The concept of life skills and its defining by diverse publications and organizations served to find the answers. As a result, we can conclude that there is a high degree of consensus. Essential to this work is as well the inclusion of life skills in obligatory documents that determinate the basic education curriculum, which, as I found out, corresponds to the idea of actual necessary skills. In the practical part of the work, I follow up not only the pupils' view of life skills, but also the school itself, therefore what is its meaning, what is the most important thing to learn there, what pupils lack in lessons and what, on the contrary, remains. To achieve the aim, I opt for qualitative research method and the forms of data acquisition through interviews, the research sample constitute six ninth-grade students and six teachers of the same grade. The result is that each pupil's view of life skills is unique and distinctive, but they evaluate the content of the lessons relatively uniformly. If we combine the pupils' ideas about the nowadays necessary skills, we get a picture almost identical to the idea presented by the experts.

KEYWORDS

pupil, school, preparation for life, life skills, 21st century skills, school from pupils' point of view, meaning of school from pupils' perspective

Obsah

Úvod	7
A Teoretická část	8
1 Přípravenost do života	8
2 Životní dovednosti	9
2.1 V české literatuře	9
2.2 V zahraniční literatuře	13
2.2.1 WHO a její vliv	15
2.2.2 Dovednosti 21. století	18
3 Životní dovednosti ve školním prostředí	21
3.1 Životní dovednosti v RVP ZV	22
3.1.1 Kompetence k učení	24
3.1.2 Kompetence k řešení problémů	24
3.1.3 Kompetence komunikativní	25
3.1.4 Kompetence sociální a personální	25
3.1.5 Kompetence občanské	25
3.1.6 Kompetence pracovní	26
3.1.7 Kompetence digitální	26
3.2 Klíčové kompetence ve Strategii 2030+	27
B Praktická část	29
4 Cíl výzkumu	30
4.1 Výzkumné otázky	30
5 Metodologie výzkumu	31
5.1 Kvalitativní výzkum	31
5.2 Hloubkový rozhovor	31

5.3	Otázky k rozhovoru	32
5.3.1	Struktura kladených otázek	32
6	Výzkumný vzorek	35
7	Průběh rozhovorů a jejich zpracování	36
7.1	Zpracování dat	38
7.1.1	Otevřené kódování.....	38
7.1.2	Kódy	39
8	Analýza dat	40
8.1	Podoba obrazu kompetencí dnešního člověka podle žáků.....	40
8.2	Podstata a smysl školy z pohledu žáků.....	43
8.3	Pohled žáků na obsah výuky (kurikulum)	44
8.4	Životní dovednosti z pohledu žáků.....	45
8.5	Budoucí vzdělávací dráha zúčastněných žáků.....	46
8.6	Pojetí podoby spokojeného života žáky (a význam peněz k jeho dosažení)	47
8.7	Vize vyučujících, co je nejdůležitější žáky naučit	48
9	Vyvození výzkumných odpovědí	50
	Závěr.....	53
	Seznam použitých informačních zdrojů	56
	Seznam příloh.....	60

Úvod

Námět pro mou bakalářskou práci „Pohled žáků na školu jako instituci připravující je do života“ má velmi prostý původ. Vyplynul z konverzace, kterou jsme vedly se spolužačkou na pedagogické fakultě. Uvažovaly jsme tehdy nad tím, jakou roli v našem životě sehrála základní škola, na co nás úspěšně připravila a jaké vědomosti jsme zatím, přes pedantské lpění vyučujících na jejich nezbytnosti, naopak nikdy nevyužily. To nás také přivedlo k úvahám o přesahu jednotlivých předmětů do běžného života, pomineme-li jejich odbornou složku. Od reflexe vlastních zkušeností jsme se dostaly i k otázkám směřujících na znalosti a schopnosti nezbytné pro současnou dobu. A právě toto téma ve mně vzbudilo zájem.

V teoretické části práce si proto jako hlavní cíl kladu nalezení odpovědi na otázku, jaké dovednosti, schopnosti a znalosti jsou v dnešní společnosti považované za klíčové, zda v této oblasti existuje mezi odborníky shoda či se jejich představy rozcházejí. Zda se na tuto oblast v České republice díváme odlišně, nežli jak je tomu v zahraničí. A především jakým způsobem jsou tyto představy reflektovány ve školním prostředí a kurikulárních dokumentech, jež jej upravují. Přičemž se zaměřuji na druhý stupeň základních škol, konkrétně na deváté ročníky představující poslední rok povinného vzdělávání.

Další stěžejní otázka tvoří základ výzkumné části této práce a týká se pohledu samotných žáků na to, co je v dnešní době nezbytné znát a umět. Zajímám se ale i o to, co shledávají nejdůležitějším se ve škole naučit, zda uvažují o některém obsahu výuky jako nadbytečném nebo naopak jestli ve školním vzdělávání určitá témata či oblasti postrádají. Vzhledem k charakteru stanoveného cíle, který směřuje k hloubkovému prozkoumání tématu, jsem zvolila kvalitativní metodu výzkumu, rozhovor.

A Teoretická část

1 Přípravenost do života

Pro začátek je potřeba nejprve vyjasnit, co si vlastně pod tímto na první pohled značně srozumitelným, avšak v hloubi velmi komplexním a rozmanitým pojem představit. Jak jej ve své obecnosti a rozsáhlosti uchopit pro účely teoretického vymezení oblasti zájmu této práce?

Při hledání odpovědi na tuto otázku bych ráda na úvod zmínila slova pana profesora Průchy, který ve své publikaci Přehled pedagogiky poukazuje na informační problém dnešní doby, jenž spočívá nikoliv v nedostatečnosti odborných poznatků, avšak v kolosálním množství, s nímž se musíme potýkat (Průcha, 2015, s. 206).

Dalo by se říci, že pojem připravenost do života je širokým proudem skýtajícím nepřehledné a rozmanité množství jednotlivých odborných témat a oblastí zájmů, jimiž jsou v prostředí česky psaných publikací a odborných textů například připravenost absolventů pro vstup na trh práce, jedinců opouštějících ústavní výchovu na samostatný život či školní připravenosti dětí předškolního věku pro nástup do základního vzdělávání. Zabývat se touto oblastí můžeme také skrze její jednotlivé složky jako je finanční, sociální nebo třeba technická příprava a mnoho dalších.

A právě v tomto bodu leží klíč k odpovědi na stanovenou otázku. Pojem připravenost do života je pro tuto práci zastřešujícím, aby s ním však bylo možné zacházet, je nutné nalézt v něm užší a více specifický pramen a předejít tak zmíněnému přehlcení různými poznatky, které jsou tématu blízké, avšak nevedou k naplnění konkrétních vytyčených cílů. S ohledem na podstatu práce se proto klíčovým pro její teoretickou část stává termín životní dovednosti (life skills), prostřednictvím něhož se pokusím konstatovat, co je dnes považované za nejpodstatnější schopnosti potřebné v našich životech.

2 Životní dovednosti

2.1 V české literatuře

Pro úvodní vhled do tématu životních dovedností v českém prostředí využiji příspěvku Národního pedagogického institutu České republiky a jejich projektu Evropská agenda pro učení dospělých z roku 2022, v rámci něhož byly vypracovány podklady, které koncept životních dovedností představují. Jak se totiž můžeme dočíst v jednom z článků na webových stránkách NPI, které zmíněný projekt doprovázejí, v zahraničí není pojem skills for life ničím novým, naproti tomu mezi zdejšími odborníky stálo téma životních dovedností či taktéž dovedností pro život delší dobu na periferii zájmu¹. Za cíl si proto příspěvek klade otevření tématu. Zároveň jej lze vnímat jako inspiraci pro změny v dané oblasti a zapracování jeho prvků do vzdělávacích programů (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 2).

Projekt je zaměřený na vzdělávání dospělých, a přestože to není věková kategorie, na níž cílí tato práce, obsahuje článek o projektu a přiložené textové soubory obecné informace, které jsou pro tuto kapitolu podstatné. Autoři příspěvku vymezují termín životní dovednosti jako soubor znalostí, dovedností, kompetencí, hodnot, postojů a návyků, díky nimž se člověk dokáže lépe orientovat v rozmanitých oblastech života a poradit si v praktických situacích. Vedle čtenářské, numerické a digitální gramotnosti si tak v životě potřebuje osvojit i takové dovednosti či soubory dovedností a znalostí, které nám umožňují lépe se vypořádat s požadavky a okolnostmi každodenního života a to i z hlediska širšího kontextu (s ohledem na životní prostředí, politické a společenské poměry atd.). Konkrétními příklady je péče o vlastní fyzické a duševní zdraví i zdraví druhých, schopnost zacházet s financemi, kriticky uvažovat a vyhodnocovat informace, aktivně se zapojovat do činnosti komunity a společnosti, dbát na životní prostředí a umět se vyrovnávat se stresem a zátěží. Pro ucelenější orientaci a lepší porozumění jsou zde dále životní dovednosti rozděleny do několika okruhů, které, jak autoři upozorňují, nejsou

¹ *Umět si všestranně poradit: představujeme dovednosti pro život.* Online. In: Národní pedagogický institut České republiky. Dostupné z: [Umět si všestranně poradit: představujeme dovednosti pro život - NPI - Národní pedagogický institut](#). [citováno 2024-03-13].

konečným výčtem, pouze ilustračním příkladem způsobu, jakým lze na životní dovednosti pohlížet. Zmiňují také jejich vzájemnou provázanost. Jmenovány jsou oblasti:

- Zdravotní gramotnost (témata činitelů ovlivňujících fyzické a duševní zdraví, způsobů zdravého životního stylu, bezpečnost a hygiena v domácím, pracovním či veřejném prostoru, prevence nemocí a úrazů, zdravotní péče a dále například první pomoc),
- Finanční gramotnost (znalosti týkající se peněz, transakcí, finančních služeb či produktů, témata plánování a správy rozpočtu, schopnosti posuzovat různá finanční rizika, faktory, které mají vliv na naše finanční rozhodování, znalost práv a povinností spotřebitele),
- Environmentální gramotnost (znalost základních poznatků o životním prostředí, souvislostí mezi lidskou aktivitou a dopady na životní prostředí, témata proenvironmentálního chování a návyků),
- Mediální gramotnost (znalost role a fungování médií, vyhodnocování mediálních sdělení či vlastní mediální produkce),
- Občanská gramotnost (participace, vědomí spoluzodpovědnosti na stavu a vývoji společnosti, projevování respektu a porozumění vůči náboženským a kulturním rozdílům),
- Sociální a emoční gramotnost (respektující vztahy, spolupráce, projevování empatie v komunikaci s druhými, nenásilné řešení konfliktních situací, seberegulace, srozumitelné projevování vlastních emocí a ohleduplnost k emocím druhých).

Autoři následně uvádí, že zatímco určité principy životních dovedností můžeme nalézt v rámcových vzdělávacích programech počátečního vzdělávání, u dospělé populace k systematické podpoře těchto dovedností nedochází (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 1).

Mezi českými informačními zdroji se však můžeme setkat s dalším, odlišným, konceptem vnímání pojmu životní dovednosti, který následuje vlivný zahraniční proud, jehož kořeny sahají k Mezinárodní zdravotnické organizaci, o níž samotné a její práci píše v následující kapitole. V duchu pohlížení na životní dovednosti skrze optiku lidského zdraví je taktéž koncipován příspěvek české autorky, Dovednosti potřebné pro život jako individuální a

společenské zdroje zdraví, v němž popisuje životní dovednosti jako psychosociální dovednosti, jež směřují ke zvládnání požadavků každodenního života a navazování interpersonálních vztahů. Pozornost je zde věnována také jevu zvanému resilience, který můžeme přeložit jako určitou odolnost či nezdolnost, při níž je jedinec schopný pozitivně se přizpůsobit negativním situacím. Tento proces je spojen s využíváním psychosociálních kompetencí, jejich rozvojem a růstem, schopností lépe zvládat náročné situace a předcházet emocionálním poruchám či poruchám chování. Jako komplexní definici životních dovedností autorka uvádí, že se jedná o schopnosti pomáhající nám kladným způsobem upravovat vlastní chování, v důsledku čehož jsme schopni efektivněji se potýkat s nároky a situacemi každodenního života. To zahrnuje také navazování a udržování dobrých a pozitivních vztahů s druhými lidmi, zapojování se do společenského života či uplatnění se na trhu práce. Cílem je, aby jedinec dosáhl uspokojivého života, poznání sebe sama a schopnosti vypořádat se s problémy (Sladek, 2010, s. 140-144).

S obdobným zaměřením na zdraví jedince se o dovednostech pro život vyjadřuje monografie Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování II., která jej popisuje jako schopnosti přispívající k adaptivnímu chování jedince a k vypořádávání se se situacemi každodenního života. Zároveň napomáhají k přijímání sociální zodpovědnosti a činění informovaných rozhodnutí. Oproti předešlému zpracování jsou zde vymezeny jednotlivé složky životních dovedností na psychosociální schopnosti a interpersonální dovednosti, či taktéž self-management, neboli dovednosti sebeovlivnění, mezi něž patří například kritické a kreativní myšlení, řešení problémů, rozhodování se, sebeuvědomění, zvládnání stresu, self-efficacy, sebehodnocení a podobné a sociální dovednosti, kam můžeme zařadit asertivní jednání, komunikaci, empatie, resilience, schopnost zvládat konfliktní situace, pracovní a studijní dovednosti a další. Autorka dále hovoří o možnostech životních dovedností při podpoře sebeúcty a duševní pohody (well-beingu) jedince, zlepšení mezilidské komunikace, kooperace, posílení prosociálního chování a zvládnání náročných životních situací. Životní dovednosti jsou spojené také s osobními postoji a hodnotami. Jejich osvojení se promítá v chování jedince, a to především ve vztahu k vnímání hodnoty vlastního zdraví a prevenci rizikového chování. Klíčový je v tomto případě význam životních dovedností pro účely primární prevence (Čablová, 2015, s. 34-37).

Na závěr této podkapitoly zmíním odbornou práci Vědomosti a dovednosti pro život z roku 2002, netoliko však za účelem shrnutí jejího obsahu, avšak cíle, skrze který bych ráda zdůraznila jeden z hlavních principů životních dovedností. Práce se zabývá výzkumem PISA², který mapuje úspěšnost vzdělávacích systémů zapojených zemí OECD³ budovat čtenářskou, matematickou a přírodovědnou gramotnost. Autorka se také věnuje popisu vzniku tohoto mezinárodního šetření, které vychází z přesvědčení tvůrců školské politiky a pedagogických odborníků členských zemí OECD, že vzdělávací systémy dostatečně rychle nereagují na změny ve společnosti, přičemž dochází ve školách k předávání vědomostí, jež žáci v běžném životě nevyužijí či si je snadno dohledají v informačních zdrojích a naopak nebudují ty dovednosti a vědomosti, které jim umožní uplatnit se na trhu práce a v osobním životě (Straková, 2002, s. 5-6). I již v úvodu podkapitoly zmíněný projekt Evropská agenda pro učení dospělých hovoří o potřebě osvojit si vedle čtenářské, numerické a digitální gramotnosti další dovednosti přispívající k šťastnému, produktivnímu a naplňujícímu životu a celkové podpoře celoživotního učení (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 1). Stejná představa provází i zahraniční pohled na životní dovednosti, kdy, jak vyjadřují autoři publikace Life Skills Education for Youth (Vzdělávání životních dovedností pro mladé⁴), „vzdělávání v oblasti životních dovedností vychází z myšlenky, že mladí lidé potřebují víc než jen tradiční akademické dovednosti, aby prospívali“ (Dejaeghere a Murphy-Graham, 2022, s. 2).

Ve shrnutí by tedy životní dovednosti ve své podstatě měly figurovat v souladu s tradičními akademickými poznatky, obohacovat je o jejich praktickou stránku a využití a zároveň je doplňovat v těch oblastech dovedností nezbytných pro život v dnešní době, v nichž jsou tyto tradiční vědomosti samostatně nedostačující.

Jak v důsledku uvádí článek NPI Umět si všestranně poradit, za životní dovednosti můžeme označit jakékoliv dovednosti, které nás rozvíjí pozitivním směrem⁵.

²Programme for International Student Assessment (Program pro mezinárodní hodnocení žáků)

³Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

⁴ V tomto případě a u veškeré přímé citace zahraničních zdrojů se jedná o vlastní překlad.

⁵ *Umět si všestranně poradit: představujeme dovednosti pro život*. Online. In: Národní pedagogický institut České republiky. Dostupné z: [Umět si všestranně poradit: představujeme dovednosti pro život - NPI - Národní pedagogický institut](#). [citováno 2024-06-03].

2.2 V zahraniční literatuře

Pro uvedení této podkapitoly využiji slov pana docenta Valenty, který se v odborném článku Kurikulum životních dovedností z roku 2009 zmiňuje mimo jiné i o vlastních zkušenostech s vyhledáváním zdrojů napomáhajících studiu dané tematiky, kdy se i mezi zahraničními zdroji typicky setkával s texty věnujícími se pouze jednotlivým složkám teorie či s příručkami o modelových situacích a výčtu ukázkových aktivit (Valenta, 2009, s. 200). Od data publikování článku, však uběhlo již mnoho let a oblast životních dovedností se za ten čas ve svých teoretických a publikačních základech květnatě rozrostla.

Než se zaměřím na zahraniční teoretické poznatky o tématu životních dovedností, přeci jen se pozastavím u zdroje, který bychom mohli označit jako právě zmíněnou příručku. Jedná se o publikaci německých autorek Murphy-Wittové a Stamer-Brandtové, které ve svém díle přehledně strukturovaly klíčové dovednosti, na jejichž rozvoj by se rodiče v dnešní době u svých dětí měli zaměřit, aby je úspěšně připravili na život v 21. století.

V první řadě vyzdvihují význam vzdělání, který v dnešní době stále narůstá. Solidní základy vzdělanosti představují také samotné základy budoucnosti jedince. Nejedná se však pouze o jakýsi soubor získaných vědomostí, kvalitní vzdělání by mělo rozvíjet také schopnosti jako je práce s informacemi, jejich vyhledávání, třídění a vyhodnocování, schopnost orientovat se v dnešním, informacemi přehlceném, prostředí, vést jedince k celoživotnímu učení, schopnosti propojovat jednotlivé poznatky a užívat je v praktických situacích, pomáhat jedinci vytvářet si vlastní postoje, rozhodovat se, rozpoznat osobní šance a cíleně je využívat.

Další hlavní složkou základů pro budoucnost je síla, tedy síla osobnosti, zahrnující zdravé sebevědomí a cílevědomost, asertivitu, schopnost prosadit svůj názor a stát si za ním, realistické sebehodnocení, znalost vlastních silných a slabých stránek a dovednost pracovat s nimi, odolnost vůči tlaku, stresu (resilience) ale také rizikovým faktorům, schopnost vyrovnat se s úspěchem i neúspěchem, pracovat s vlastní chybou, zaujímat k sobě samému pozitivní postoje, být ohleduplný k druhým, spolupracovat a nenásilně řešit konflikty.

Vymezeny jsou zde také hodnoty, určité životní postoje, které nám pomáhají orientovat se v dnešním světě. Těmi nejdůležitějšími podle autorek jsou:

- optimismus (víra a důvěra ve svět a budoucnost pomáhající nám překonávat překážky a být aktivní, iniciativní),
- kreativita (schopnost řešit problémy, nacházet nová řešení, vnímat souvislosti, uvažovat kriticky, strategicky a komplexně),
- připravenost na životní nejistoty (v dnešní době dochází k neustálým změnám, svět je nyní velmi dynamický a flexibilita a schopnost čelit strachu z nejistoty je nezbytná),
- zodpovědnost (za sebe, i své okolí),
- solidarita a tolerance,
- mírumilovnost a skromnost (ohleduplnost vůči druhým, respekt a vzájemné pochopení, schopnost kompromisu, harmonie mezi prací a životem, skromnost v provázanosti se zodpovědností, solidaritou a sociální angažovaností).

Následující kapitoly publikace jsou věnované klíčovým dovednostem, jež by se rodiče měli snažit u svých dětí rozvíjet. Krom („tvrdých“) faktů si totiž v životě potřebujeme osvojit také „měkké“ schopnosti, soft skills, které nám pomáhají uplatnit získané znalosti, řešit problémy a úkoly, podporují seberealizaci, přispívají k dobrým mezilidským vztahům a vstřícnosti ke změnám. Patří mezi ně:

- Flexibilita – Dnešní doba se vyznačuje nestálostí, proměnlivostí, zrychleným životním tempem a změnami, proto je důležité již od dětství budovat otevřenost jedince k novému a neznámému, podporovat zvědavost či schopnost reagovat na změny a být schopný se jim přizpůsobit.
- Komunikační schopnosti – Zahrnují jazykové schopnosti a s tím související sociálně-integrační dovednosti, schopnost zformulovat vlastní myšlenky, názory a zájmy, prosadit se. Jejich neodmyslitelnou součástí je také schopnost naslouchat, porozumět nonverbální komunikaci, řešit konflikty a navazovat kontakt s druhými.
- Mediální kompetence – Pomáhají nám vypořádat se s informačním tokem, jenž nás obklopuje a kriticky nad získanými informacemi uvažovat, současně nám umožňují pohybovat se v digitálním prostředí bezpečně, umět oddělit reálný a virtuální svět a organizovat čas, který v tomto prostředí strávíme.

- Kreativita – Jak bylo zmíněno již výše, dnešní doba je plná změn a přináší spoustu nového, prodchnutého duchem pokroku a inovací. Tvůrčím vizím a nápadům jsou otevírány dveře. Důležité je proto podporovat fantazii a experimentování dětí, vést je k řešení problémů skrze nové postupy, ochotě zpochybňovat a kriticky uvažovat, nebát se dělat chyby a poučit se z nich, dívat se na věci z různých perspektiv a přemýšlet komplexně.
- Týmový duch – Dovednost kooperace začíná již ve schopnosti jedince začlenit se a skrze komunikační schopnosti navazovat kontakty a budovat vztahy, zároveň je potřebné, aby byl jedinec schopný nalézt harmonii mezi cíli vlastními a těmi skupiny, mezi prosazením sebe sama a dodržováním pravidel skupiny, být tolerantní, solidární, empatický a angažovaný, zodpovědný, umět naslouchat.
- Schopnost řešit konflikty – Prvním krokem k dosažení této dovednosti je nebát se konfrontace, přistupovat ke konfliktu jako k řešitelné situaci a být ochotný spor řešit (nenásilně).
- Organizační schopnosti – Předpokladem je schopnost analytického myšlení, dovednost stanovit si cíle a priority a následovat je, být schopný vnímat širší souvislosti, plánovat svůj čas a rozvrhnout si práci. Součástí je také zodpovědnost, určitá sebekázeň a vnímání vlastní kontroly.
- Odolnost vůči stresu – Zvládání rostoucího tlaku na výkon, zvyšujícího se spěchu, časové zátěže, frustrace a zahlcení podněty. Děti dnes kromě školního stresu často procházejí i stresem volnočasovým, proto je čím dál tím podstatnější rozvíjet u nich pozitivní myšlení, vnímání kontroly nad vlastním životem, důvěru ve vlastní schopnosti a sebe sama a vést je k relaxační aktivitě a harmonii mezi zátěží a odpočinkem (Murphyová-Wittová a Stamerová-Brandtová, 2007, s. 31-89).

2.2.1 WHO a její vliv

Jak jsem již avizovala v kapitole pojednávající o pohledu českých autorů na téma životních dovedností, Světová zdravotnická organizace je v této oblasti „silným hráčem“. Termínem se zabývá již od 90. let minulého století, kdy jej poprvé definovala jako schopnosti vedoucí k adaptivnímu a pozitivnímu chování, jenž nám pomáhá účinně se vypořádávat s každodenními situacemi a výzvami (Darlington-Bernard et al., 2023). Přičemž adaptivním

chováním je myšlena především flexibilita jedince v jeho přístupu k životním situacím a schopnost přizpůsobovat se různým okolnostem. Pozitivní chování pak můžeme chápat jako schopnost jedince dívat se dopředu, myslet na budoucnost a nacházet i v těžkých chvílích naději a příležitosti k nalezení řešení (Tiwari et al., 2020). Přestože by se dalo říci, že toto vymezení je již poměrně letité, pro autory aktuálních a nově vznikajících výzkumů, kteří oblast životních dovedností nadále rozvíjí, stále představuje jeden ze základních teoretických poznatků.

V perspektivě, jež udává WHO, spočívá význam životních dovedností především v podpoře zdraví a well-beingu dětí a dospívajících, rozvoji jejich znalostí, pozitivních postojů a vnímání hodnoty zdraví (Tiwari et al., 2020). Od roku 2021 je také více zdůrazňován charakter životních dovedností jako protektivních faktorů patrných zejména v primární prevenci (Darlington-Bernard et al., 2023) (tento přístup provázal i již výše zmíněný příspěvek české autorky Lenky Čablové).

Podstatnější je zde však otázka, jaké dovednosti jsou v tomto směru považované za klíčové pro život v dnešní době. Na začátek je nutné upozornit, že takovýto životních dovedností může být nespočet a měnit se s ohledem na různorodost kultury a zázemí (viz. závěr této kapitoly), nicméně provedené analýzy naznačují, že existuje určité společné jádro životních dovedností, které je tvořené schopnostmi jako:

- rozhodování se,
- řešení problémů,
- kreativní myšlení,
- kritické uvažování,
- efektivní komunikace,
- schopnosti v oblasti interpersonálních vztahů,
- sebeuvědomování,
- empatie,
- zvládání emocí,
- zvládání a vyrovnávání se se stresem.

Životní dovednosti napomáhají jedinci budovat ze znalostí, postojů a hodnot schopnosti potřebné pro současnost. Přispívají také k vnímání vlastní účinnosti (self-efficacy), podpoře sebevědomí a sebeúcty, hrají důležitou roli při podněcování mentálního zdraví a well-beingu a přejímání zodpovědnosti za sebe a své okolí (Weisen et al., 1997, s. 1-3).

Studie, jež tento koncept dále rozvíjejí, hovoří krom výše zmíněných také o kognitivních schopnostech, metakognici (učení se a uvažování nad způsoby vlastního přemýšlení, jednání a učení), dovednostech osobních, sociálních, organizačních či technických, schopnostech řešit konflikt, vytyčit si cíl, kooperovat, přijímat zodpovědnost a taktéž zapojovat se do činností komunity (Darlington-Bernard et al., 2023).

Vliv WHO a její práce na konceptu životních dovedností je patrný také u dalších významných organizací jako je UNESCO⁶, které užívá vlastní vymezení pojmu, jenž je charakterizován jako: „soubor znalostí, vlastností, postojů a hodnot určujících vlastnictví určité schopnosti a know-how, jak něco dělat či jak dosáhnout cíle; zahrnují takové kompetence jako kritické myšlení, kreativitu, organizační schopnosti, sociální a komunikační dovednosti, přizpůsobivost, řešení problémů a schopnost kooperace na demokratické bázi, která je potřebná pro utváření mírumilovné budoucnosti“ (Darlington-Bernard et al., 2023). Velký význam má WHO taktéž pro UNICEF⁷, který v oblasti životních dovedností odkazuje přímo na definici WHO nebo využívá vlastní, stanovenou jako „psychosociální a interpersonální dovednosti využívané v každodenních interakcích ...ne specificky pro získání zaměstnání nebo výdělku“ (Darlington-Bernard et al., 2023).

Přes určitou podobnost a společný základ se však liší svým zaměřením, a zatímco WHO cílí zejména na sféru zdraví, UNESCO a UNICEF se v tomto ohledu soustředí prvotně na mír jako konečný výsledek a sekundárně též na mezilidskou interakci a sociální dimenzi životních dovedností s důrazem na její základní přirozenost (Darlington-Bernard et al., 2023).

Celkový význam WHO v oblasti životních dovedností spočívá také v její angažovanosti na výzkumu edukace životních dovedností (in Singh, 2003 či in WHO, 2003) a vytváření

⁶ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu)

⁷ United Nations International Children's Emergency Fund (Dětský fond Organizace spojených národů)

prakticky koncipovaných materiálů věnovaných příkladům aktivit, workshopů či ucelených programů (in WHO, 1994).

2.2.2 Dovednosti 21. století

V poslední řadě bych ráda představila koncept, který s životními dovednostmi zachází poměrně odlišným způsobem, nežli jak tomu bylo u předchozích pojetí. Přestože mají i WHO či UNESCO úzkou vazbu na edukaci (jak jsem již zmínila výše a stran zaměření se na prevenci a prosazování určitých vizí obsahu výchovy a vzdělávání), následující model se věnuje vzdělávání jako takovému a dalo by se proto říci, že je pro účely této práce o něco významnější.

Jedná se o sféru dovedností 21. století (21st century skills), které v publikaci Edukace pro život a práci Národní výzkumná rada charakterizuje jako znalosti dimenzí kognitivní, intrapersonální a interpersonální, jež jedinec nejenže obsahově zvládá, ale taktéž ví jak, kdy a proč je použít za účelem nalezení odpovědi na otázku a vyřešení problému (National Research Council, 2012, s. 22-24). Než se zaměřím na samotnou strukturu systému dovedností 21. století, ráda bych se ještě poznámkou pozastavila u zmíněné kognitivní dimenze dovedností, které, jak píše autorka článku Neakademické dovednosti jako klíč k úspěchu, byly již od konce 20. století až do současnosti podle všeho důležitější než kdy dřív (Kamenetz, 2015).

Jako konkrétní příklad strukturovaného pojetí dovedností 21. století uvádím Rámec pro vzdělávání 21. století, na nějž přímo odkazují články zabývající se vzděláváním v současné době jako je Příprava studentů na život a práci (Hilton, 2015) či Neakademické dovednosti jako klíč k úspěchu (Kamentz, 2015). Tento rámcový dokument „popisuje dovednosti, znalosti a odbornosti, které studenti musí zvládnout, aby uspěli v životě a práci; je to směs obsahových znalostí, specifických dovedností, odbornosti a gramotnosti“ (Battelle for Kids, 2019). Ve struktuře vzdělávání, kterou prezentuje, jsou jmenovány také konkrétní klíčové předměty a témata 21. století, jako je globální povědomí, finanční a podnikatelská gramotnost, občanská gramotnost, zdravotní gramotnost a environmentální gramotnost. Soubor dovedností, jež by si žák měl osvojit, je zde rozdělen do tří skupin na dovednosti učební a inovační, kam patří také kritické myšlení a řešení problémů, komunikace, kolaborace a kreativita, dále na dovednosti informační, mediální a technologické a na

dovednosti životní a kariérní. Ty autoři sice nedefinují, avšak popisují potřebu dnešních žáků rozvíjet vlastní uvažování, obsahové znalosti a sociální a emocionální kompetence, aby dosáhli možnosti komplexního pohybu v životním a pracovním prostředí. Jako nezbytné v tomto ohledu uvádí:

- flexibilitu a adaptabilitu (zahrnující nejen schopnost vyrovnávat se s nejistotou a změnami, ale také umět přijímat pochvalu, neúspěch či kritiku, různé názory a přesvědčení s cílem nalézt funkční řešení v multikulturní společnosti),
- iniciativu a sebeřízení (schopnost stanovovat si cíle, organizovat vlastní čas, plnit své úkoly, motivovat se k sebevzdělávání a celoživotnímu vzdělávání, kriticky hodnotit své zkušenosti s cílem budoucího rozvoje),
- sociální a mezikulturní schopnosti (taktéž efektivní interakce s druhými, projevoování respektu a to i vůči rozdílnosti, otevřenost k různým myšlenkám a hodnotám, schopnost využívat různorodosti k prospěchu, inovacím, pokroku),
- produktivitu a odpovědnost (překonávání překážek, schopnost odolat tlaku, stanovovat si priority, plány a řídit vlastní práci pro dosažení kýžených výsledků, aktivní, pozitivní a etický přístup, spolehlivost, spolupráce),
- vůdcovství a zodpovědnost (Battelle for Kids, 2019).

Seznamujeme se tu tedy s konceptem, který přistupuje k pojmu životní dovednost jako k pouhé součásti či fragmentu všech dovedností, jež dnešní člověk ke svému životu potřebuje. Když se však podíváme na celkovou sumarizaci dovedností 21. století, mají opravdu velmi blízko k výše představeným stanoviskům životních dovedností a jejich obsah je ve výsledku takřka totožný. Výjimkou jsou mediální a technologické schopnosti, na něž je zde kladen větší důraz, nežli u předchozích přístupů.

Na závěr celé této kapitoly bych ráda vyzdvihla pár dalších podstatných principů týkajících se životních dovedností. V odborné práci Porozumění životním dovednostem autor poukazuje na fakt, že aktivity v našem životě probíhají v různých kontextech, jako je politická situace, pracovní prostředí, náš domov a podobně a v rámci rozdílných domén lidské existence, kupříkladu zdraví, životní prostředí, pohlaví či zaměstnání, proto je potřeba životní dovednosti přizpůsobovat a stanovovat s ohledem na tyto odlišné životní situace (Singh, 2003, s. 5). „Životní dovednosti se neustále vyvíjejí a to jak z hlediska

osobních souvislostí jedince, též z ekonomického, sociálního a kulturního kontextu“ (Singh, 2003, s. 6). Obdobné uvědomění je možné vyzorovat i v publikaci Edukace životních dovedností pro mladé, jež hovoří o životních dovednostech, které „mohou zahrnovat různorodé hodnoty, kulturní zkušenosti, zvyky a chování, a postoje a tužby“ (Dejaeghere, Murphy-Graham, 2022, s. 2). Zároveň autoři odborného článku Narativní systematický přehled vzdělávání v oblasti životních dovedností: efektivnost, mezery ve výzkumu a priority hovoří o „rostoucí poptávce po vzdělávání dospívajících skrze životní dovednosti, jež jim pomohou vypořádat se s každodenními výzvami a přechodem do dospělosti s informovanými a zdravými rozhodnutími“ (Nasheeda et al., 2018).

3 Životní dovednosti ve školním prostředí

Nejprve je nutné ujasnit, že učení se životním dovednostem nelze omezovat pouze na určitou věkovou či životní etapu, ale je potřeba přistupovat k nim jako k součásti celoživotního učení, které je v současnosti uznáváno jako neodmyslitelné pro dosažení plnohodnotného života.

Přičemž na nás v průběhu života působí různá prostředí, školní, rodinné, komunitní, pracovní, volnočasové a další, jež nám poskytují rozmanité příležitosti pro osvojování si životních dovedností. Běžně je také budujeme a zdokonalujeme skrze řešení vlastních každodenních problémů a situací. Velmi významné je proto též neformální či informální vzdělávání (zahrnující mimo jiné působení médií), které přispívá svým vlivem na utváření hodnot a postojů jedince, jeho aktivního zapojování se do společnosti a činností komunity či schopnosti zpochybňovat a kriticky uvažovat. Nezastupitelnou roli nicméně hraje formální vzdělávání, a to i přestože je kritizováno za důraz kladený více na kognitivní dimenzi (tedy na různé oblasti gramotnosti), nežli na reflektivní a psychosociální schopnosti jedince. K rozvoji životních dovedností je však nutné přistupovat systematicky a s ohledem na kontext (kulturní, sociální, ekonomický či politický, viz. výše), což je nejvhodněji zajišťováno právě formálním typem vzdělávání, jenž se řídí ucelenými kurikulárními dokumenty (Singh, 2003, s. 5-6).

O škole jako vhodném prostředí pro učení se životním dovednostem hovoří i již dříve zmíněná česká autorka Lenka Čablová, která toto tvrzení odůvodňuje charakterizací klíčových dispozic školního prostředí jako je:

- významná role při socializaci mladých lidí,
- snadný přístup k dětem a dospívajícím,
- ekonomická efektivnost (vlastní infrastruktura),
- zkušenosti pedagogové
- vysoká míra důvěryhodnosti
- možnosti krátkodobé i dlouhodobé evaluace (Čablová, 2015, s. 37)

V obdobném duchu se o roli školy v podpoře životních dovedností vyjadřují také autoři článku Definování životních dovedností v podpoře zdraví na školách, kteří dále vnímají

významnost školního prostředí v jeho možnostech vyrovnávat negativní vlivy působení životního prostředí žáka, nebo v jeho funkčnosti jako modelu společnosti, kde si žáci cvičí takové schopnosti jako je získávání a uplatňování znalostí, soužití s druhými lidmi, chování ve skupině a kolektivu či zvládání vlastních emocí a poznávání sebe sama (Darlington-Bernard et al., 2023).

Můžeme tedy říci, že životní dovednosti do škol každým pádem patří a formální vzdělávání představuje jeden z nejvýznamnějších prvků při jejich osvojování, což se odráží i v kurikulu a samotných dokumentech jej upravujících, jehož by měly být životní dovednosti součástí. Jak například naznačuje také zprvu zmiňovaný projekt Národního pedagogického institutu ČR, který vymezuje situaci na tuzemsku, kde u počátečního vzdělávání můžeme nalézt principy životních dovedností v rámcových vzdělávacích programech (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 1).

3.1 Životní dovednosti v RVP ZV

V této části se již zaměřím pouze na české prostředí a pokusím se nalézt odpověď na otázku, jak jsou představy o životních dovednostech, jimž jsem se doposud věnovala, reflektovány v základních školách a především dokumentech upravujících jejich obsah edukace. Zabývám se výhradně druhým stupněm a zvláště pak devátými ročníky, které představují poslední část povinného vzdělávání. Zároveň tento způsob nahlédnutí na obsah vzdělávání figuruje jako pomyslný most mezi poměrně vzdálenějšími představami o životních dovednostech a praktickou částí, v které se snažím především poodkrýt pohled žáků na život a jím vyžadované dovednosti, schopnosti a znalosti dneška. Klíčové dovednosti v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání jsou tak právě tím obrazem schopností potřebných pro život, jež by si žáci nyní skutečně měli osvojit.

Přestože pojem životní dovednosti doposud působil jako nástroj pro zjištění současného pojetí schopností nezbytných pro život jedince, je v tomto případě nutné přizpůsobit se termínům užívaných autory dokumentu a ustálené odborné pedagogické terminologie v českém prostředí. Pojem, který by zde figuroval jako synonymní, však není těžké nalézt.

Cílem základního vzdělávání, jak popisuje dokument, je „pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného

vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání“ (MŠMT, 2021, s. 8). Jmenované klíčové kompetence jsou pak dále definované jako „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“ (MŠMT, 2021, s. 10). Autoři dále uvádí, že „získané klíčové kompetence tvoří neopomenutelný základ žáka pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu“ (MŠMT, 2021, s. 10).

Je však důležité podotknout, že termín dovednost a kompetence nelze zaměňovat. Kompetence jsou chápány jako širší rámec zahrnující taktéž dovednosti. Současně se jedná o proces dlouhodobý a vícestupňový skládající se z vývoje určitých znalostí, na jejichž základě se utváří schopnosti a dovednosti, zahrnují dále vývoj motivace spojené s cílem jednání a jsou též provázány s hodnotovým systémem jedince a jeho nástroji pro rozumné chování v daných situacích (predispozice) (Sladek, 2010, s. 143). Pro účely této práce je možné považovat pojmy životní dovednosti a klíčové kompetence za synonymní z toho důvodu, že sdílí společný cíl, tedy dovedení jedince do stavu, v němž bude schopný orientovat se v životě, vypořádat se s každodenními situacemi a tím mu napomoci k celkové životní spokojenosti a úspěšnosti.

V základním vzdělávání je rozděleno celkem sedm oblastí klíčových kompetencí, avšak než se zaměřím na jejich jednotlivé přiblížení, uvedu ještě několik důležitých bodů týkajících se pojetí a cílů základního vzdělávání. „Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní,“ (MŠMT, 2021, s. 8) přestože o této poznámce není dále více hovořeno, figuruje zde jako zásadní idea, jež by měla prostupovat celým vzdělávacím procesem. Co se týče jednotlivých cílů, jsou jmenovány takové schopnosti, o jejichž rozvoj je usilováno, jako:

- osvojení si strategií učení a motivace pro celoživotní učení,
- tvořivé a logické myšlení, schopnost řešit problémy,
- efektivní komunikace (všestranná, otevřená),
- spolupráce a respekt vůči sobě i druhým,

- zodpovědnost (uplatnění svých práv a dodržování povinností),
- projevování pozitivních emocí, vnímavost a citlivost vůči druhým, prostředí i přírodě,
- vnímání významu zdraví (fyzického, duševního a sociálního) a zodpovědnosti za něj,
- tolerance a ohleduplnost k druhým a jejich hodnotám, soužití,
- rozhodování se o vlastní životní a profesní orientaci a rozvoj k tomu potřebných schopností s vědomím vlastních reálných možností,
- schopnosti spjaté s digitálním prostředím (bezpečnost, kritický a kreativní přístup) (MŠMT, 2021, s. 8-9).

3.1.1 Kompetence k učení

Nejvýstižnějšími body ve vyobrazení této oblasti jsou schopnosti žáka volit a uplatňovat vhodné způsoby a strategie efektivního učení, plánovat a rozvrhovat vlastní učení, chápat smysl učení a projevovat zájem o další studium a celoživotní učení, mít kladný vztah k učení, reflektovat své postupy, úspěšnost, případné překážky a jejich možné překonání ve snaze zdokonalit celý proces.

Zbývající charakteristiky popisující náplň kompetencí k učení jsou v blízkém vztahu s ostatními oblastmi klíčových kompetencí. V prvním případě se jedná o práci s informacemi, jež je také součástí kompetence k řešení problémů či kompetence digitální, zde se však jedná specificky o jejich využití v procesu učení a to i s přesahem do praktického života a tvůrčí činnosti. Dále je tu vznesen požadavek na schopnost žáka rozumět a umět zacházet s obecně rozšířenými termíny, znaky a symboly, propojovat a vnímat jednotlivosti v širších celcích, v čemž můžeme nalézt prvky komunikativních kompetencí a kompetencí k řešení problémů, s nimiž souvisí také poslední bod věnující se schopnostem jako je pozorování, experimentování, vyhodnocování, kritické posuzování či vyvozování závěrů (MŠMT, 2021, s. 10).

3.1.2 Kompetence k řešení problémů

Žák by na konci základního vzdělávání měl být schopný rozpoznávat problémové situace, dekódovat v nich daný problém a jeho příčiny. Zvládat řešit problém samostatně, aplikovat

získané vědomosti či známé postupy, v případě potřeby vyhledat podstatné informace, zapojovat vlastní úsudek a zkušenosti, kriticky myslet a uvažovat o možnostech řešení, zvažovat jeho různé varianty a zvolit nejvhodnější. Zároveň by si měl uvědomovat zodpovědnost za svá rozhodnutí a jeho důsledky, a proto být při rozhodování uvážlivý a schopný svou volbu obhájit. Řešení prakticky ověřovat a při nezdaru se nevzdávat a vytrvat (MŠMT, 2021, s. 11).

3.1.3 Kompetence komunikativní

Do této oblasti patří kromě komunikačních dovedností, jako jsou principy efektivní komunikace, souvislost a výstižnost sdělení, komunikační kognice a percepce či přiměřená a aktivní reakce na sdělení druhých, současně též aktivní naslouchání, formulování a vyjadřování vlastních myšlenek a názorů, argumentace, diskutování a schopnost obhájit své názory nebo také využívat pro komunikaci technických prostředků. A v neposlední řadě uplatňování mezilidské komunikace k navazování a vytváření vztahů, ke kvalitní spolupráci a soužití s druhými lidmi či k vlastnímu rozvoji a aktivnímu zapojení se do společenského dění (MŠMT, 2021, s. 11).

3.1.4 Kompetence sociální a personální

Stěžejní při popisu této oblasti kompetencí jsou schopnosti jedince pracovat ve skupině, tedy aktivně se podílet na stanovení pravidel práce v týmu, na utváření příjemné atmosféry, schopnosti přijímat určité role pro pozitivní výsledek společné práce, projevat ohleduplnost a úctu druhým a tím přispívat k upevnování dobrých mezilidských vztahů, aktivně se zapojovat do činnosti skupiny, do debat při řešení zadaného úkolu a respektovat různé názory druhých, zároveň v případě potřeby být schopný požádat o pomoc.

Co se týče personální stránky kompetence, pozornost je zaměřena na schopnost jedince vytvářet si pozitivní představy o sobě samém, na jeho zdravou sebedůvěru a podporu vlastního rozvoje, na sebeřízení žáka a ovládání vlastního jednání a chování, na jeho dosažení pocitu sebeuspokojení a sebeúcty (MŠMT, 2021, s. 12).

3.1.5 Kompetence občanské

Mezi kompetence této oblasti patří poměrně rozmanité a komplexní spektrum požadavků na žáka počínaje projevováním respektu vůči přesvědčením a hodnotám druhých,

empatického přístupu a odmítání a odporu k útlaku a hrubému zacházení s vědomím vlastní povinnosti postavit se proti fyzickému i psychickému násilí, dále povědomím o svých právech a povinnostech, základních principech zákonů a společenských norem, schopnosti rozhodovat se zodpovědně a chovat se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví či poskytnout účinnou pomoc. Zahrnuty jsou zde však i takové předpoklady jako je aktivní přístup a pozitivní postoj žáka ke kulturnímu dění, respekt, ochrana a ocenění tradic, kulturního i historického dědictví a také životního prostředí, chápání problematiky ekologických a environmentálních problémů a podpora udržitelné společnosti (MŠMT, 2021, s. 12).

3.1.6 Kompetence pracovní

Žák by na konci základního vzdělávání měl mít povědomí o zásadách bezpečného pracovního prostředí týkající se používaných nástrojů, dodržování pravidel, plnění povinností a závazků, ohleduplnosti vůči životnímu prostředí, lidskému zdraví i ochrany kulturních a společenských hodnot. Dále využívat získané znalosti a zkušenosti pro vlastní rozvoj a při přípravě na budoucnost, činit zodpovědná a uvědomělá rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření. V poslední řadě by se měl taktéž orientovat v základních principech podnikání (MŠMT, 2021, s. 13).

3.1.7 Kompetence digitální

Co se týče poslední oblasti kompetencí, měl by být žák schopný prakticky užívat běžná digitální zařízení, aplikace a služby podle dané situace a vlastního uvážení pro dosažení kýželeného řešení či zefektivnění a usnadnění práce. Současně chápe význam digitálních technologií pro společnost, dokáže je kriticky hodnotit, ale být také otevřený k jejich jedinečným možnostem a přínosům a zároveň dodržovat určité zásady bezpečného zacházení s nimi a pohybu v digitálním prostoru zahrnující též etické chování.

Významnou složkou jsou schopnosti spjaté s vyhledáváním a kritickým posuzováním informací, bez nichž bychom se v dnešní, informacemi zahlcené době, neobešli. Tato oblast kompetencí patří mezi provedené úpravy, jejichž platnost nabyla účinnosti 1. září 2019 (MŠMT, 2021, s. 13).

3.2 Klíčové kompetence ve Strategii 2030+

Na samý závěr teoretické části práce bych ještě ráda zmínila dokument Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+, který se taktéž věnuje klíčovým kompetencím, využívá však vlastní definice a při vymezení jednotlivých kompetencí odkazuje na Evropský referenční rámec z roku 2018, jehož pojetí klíčových kompetencí pro celoživotní učení se od obsahu RVP ZV liší.

Pojem kompetence je zde chápán jako: „složitý soubor znalostí, dovedností a postojů, které tomu, kdo si je osvojil, umožňují úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci i v osobním životě“ (MŠMT, 2020, s. 11). Klíčové kompetence následně charakterizují jako: „kompetence, jež všichni potřebují ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, zaměstnatelnosti, sociálnímu začlenění, udržitelnému způsobu života, úspěšnému životu v pokojných společnostech, zvládání životních nároků s vědomím významu zdraví a aktivnímu občanství. Jsou rozvíjeny v rámci perspektivy celoživotního učení, od raného dětství po celý život v dospělém věku, a to prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení ve všech kontextech, včetně rodiny, školy, pracoviště, blízkého okolí a jiných prostředí. (...) Nedílnou součástí klíčových kompetencí jsou dovednosti jako kritické myšlení, řešení problémů, týmová práce, komunikační a vyjednávací dovednosti, analytické dovednosti, kreativita a interkulturní dovednosti.“ (MŠMT, 2020, s. 11). Tato definice je shodná s vymezením v Evropském referenčním rámci.

Co se týče samotných klíčových kompetencí, jsou určeny:

- kompetence v oblasti gramotnosti,
- kompetence v oblasti mnohojazyčnosti,
- matematické kompetence a kompetence v oblasti přírodních věd, technologií a inženýrství,
- digitální kompetence,
- personální a sociální kompetence a kompetence k učení,
- občanská kompetence,
- podnikatelská kompetence,
- kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování (Rada EU, 2018, s. 7-8).

Je však nutné podotknout, že celkový obsah jmenovaných kompetencí je takřka totíž s klíčovými kompetencemi v RVP ZV. Největším rozdílem je vymezení, ze strany Rady EU, i takových kompetencí, které se dotýkají konkrétních vzdělávacích oblastí a oborů (např. kompetence mnohojazyčné, matematické či přírodovědní, technické a inženýrské), o jejichž naplnění je v RVP ZV dbáno skrze výuku jednotlivých klíčových předmětů.

B Praktická část

Zatímco jsem se v předešlé části práce věnovala zkoumání představ obrazu potřebných schopností jedince dnešní doby skrze perspektivu různých odborníků a organizací, nyní nastává moment pro položení si zásadní otázky celé této práce, jejíž charakter dává tušit již samotný název, Pohled žáků na školu jako instituci připravující je do života, a která směřuje k podkrytí toho, jak samotní žáci pohlížejí na nezbytné schopnosti, dovednosti a znalosti dnešní doby a jaký je jejich názor na školu jako činitele, jenž je pro jejich přípravu do života stěžejní.

Při povaze stanovovaného cíle je nutné uvědomovat si také limity, které zde mohou do značné míry figurovat a jimiž jsou „nehotové“ představy žáků o světě a životě samotném, jenž jsou získávány a proměňovány díky životním zkušenostem, kterých osoby tohoto věku neměli prozatím ještě možnost mnoho nasbírat. Žáci devátých ročníků, na něž se výzkum soustřeďuje, současně prochází vývojovým obdobím adolescence, kdy dochází k objevování a upevňování vlastní identity spjaté s utvářením určitých hodnot a postojů, které nám pomáhají orientovat se ve světě. Dalo by se tedy říci, že jsou jakýmsi otevřenými knihami, jejichž stránky teprve čekají na popsání. Přesto nepochybuji o hodnotnosti jejich výpovědí a názoru jako osob, kterým prozatím může chybět potřebný objektivní nadhled, ale které jsou však přímými účastníky a cílenými příjemci pedagogického působení, jehož záměrem je ona příprava do života.

4 Cíl výzkumu

Jak jsem již nastínila výše, hlavním cílem výzkumné části práce je pokusit se pohlédnout na životní dovednosti optikou žáků opouštějících sféru povinného vzdělávání a vstupujících do další etapy svého života. Především si tedy kladu za cíl najít odpověď na otázku, co je podle nich v dnešní době nezbytné, aby člověk v životě uměl a znal, a jakou roli v osvojování si těchto dovedností, schopností a znalostí sehrává škola. K vytyčenému výzkumnému cíli pak směřují jednotlivé výzkumné otázky.

Souběžně s tímto hlavním výzkumným cílem se, v zásadě pro určité doplnění výpovědi žáků, krátce věnuji také vyučujícím druhého stupně a toho, co osobně shledávají jako nejdůležitější žákům svým výchovně-vzdělávacím působením předat.

4.1 Výzkumné otázky

Pro výzkumnou činnost jsem si stanovila čtyři hlavní výzkumné otázky, jimiž jsou:

- Jaké dovednosti, schopnosti a znalosti dnes žáci shledávají jako nezbytné pro život?
- Co je podle nich nejdůležitější se ve škole naučit a jaký smysl ve školní docházce spatřují?
- Zda vnímají v obsahu vyučování něco jako nadbytečné a co?
- Či naopak jestli mají pocit, že něco důležitého není ve škole vyučováno, případně tedy co postrádají?

Co se týče doplňující výzkumné pozornosti věnované vyučujícím, kladu si otázku:

- Co pro ně představuje to nejdůležitější žáky naučit?

Zatímco první otázka směřovaná na žáky je více obecná a ptá se po jejich pojetí potřebných schopností přesahující prostředí školy, další již naopak cílí konkrétně na školu jako instituci, která je připravuje do života a na její reflektování skrze dosavadní zkušenosti a prožitky žáků.

5 Metodologie výzkumu

S ohledem na celkový charakter výzkumného cíle, který stojí na principu záměru objasnit názor a jedinečný pohled a postoje žáků vůči škole a tématu životních dovedností, jsem si byla již od samého počátku úvah nad výzkumnou částí práce jistá volbou ubírat se cestou kvalitativního výzkumného šetření.

5.1 Kvalitativní výzkum

Charakteristické je pro tento výzkumný přístup zkoumáním jevů v souvislosti s jejich jedinečností a specifickostí, nikoliv tedy hledáním obecných platností, ale spíše prozkoumáváním jednotlivých případů. Přičemž se soustřeďuje na objasnění ojedinělého kontextu a souvislostí daných zkoumaných jevů. Celkově se vyznačuje příznivostí pro vytváření nových hypotéz a poznatků či taktéž snahou popsat „názory a prožitky aktérů pozorovaných procesů“ (Průcha, 2015, s. 190).

Ucelenou definici popisující principy této výzkumné metody uvádí autoři publikace Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách ve znění: „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček, Šed'ová et al., 2007, s. 17).

5.2 Hlubkový rozhovor

Rozhovor je nejčastěji volenou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Jako hlubkový jej označujeme z toho důvodu, jelikož se typicky jedná o nestandardizované dotazování probíhající mezi jedním účastníkem výzkumu a jedním výzkumníkem, který klade otevřené otázky. Ty výzkumníkovi pomáhají porozumět pohledu druhé osoby bez omezení plynoucího z nutnosti účastníka volit mezi předem stanovenými možnostmi odpovědi, jako je tomu například v dotazníkovém šetření. Účelem této metody je „získat vylíčení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů“ (Švaříček, Šed'ová et al., 2007, s. 159-160).

Co se týče zvolené úrovně řízení rozhovoru, prvotně jsem zamýšlela zvolit si cestou polostrukturovaného rozhovoru, pro nějž je typická výzkumníková příprava seznamu stanovených témat či otázek, ke kterým však během rozhovoru přistupuje volněji a dává tak účastníkovi prostor pro jeho individuální vyjádření a ovlivnění směřování rozhovoru. Avšak při samotném průběhu rozhovorů jsem se stanovených otázek držela striktněji a to ať už z důvodu lehké nervozity či způsobu odpovídání samotných žáků, kteří reagovali na položené otázky poměrně cíleně a dále je rozvíjeli pouze v několika případech, při nichž jsem se snažila na vývoj jejich výpovědi projevovat aktivní a vstřícný přístup. Celkově je proto nutné rozhovory v této práci označit jako strukturované.

5.3 Otázky k rozhovoru

Před začátkem každého rozhovoru jsem se s žákem přivítala a krátce pohovořila o průběhu následující společné činnosti a taktéž daných náležitostí, jako je zaznamenávání celého procesu na nahrávací zařízení, přičemž byli ujištěni o zachování anonymity a omezeného přístupu k samotné nahrávce, který má pouze výzkumník samotný. Všichni účastníci bez výjimky s tímto způsobem postupu souhlasili.

V případě rozhovoru s vyučujícími jsem si počínala obdobně a po jejich souhlasu s nahráváním, který ani zde nebyl problémem, jsem zahájila samotný rozhovor.

5.3.1 Struktura kladených otázek

Aby bylo strukturování samotných otázek rozhovoru přehledné, uvádím zde taktéž jednotlivé výzkumné otázky. Vedle klíčových otázek, které tímto způsobem přímo navazují na výzkumné otázky, byly součástí rozhovorů dále doplňkové otázky, které slouží k lepšímu pochopení stanovisek žáka a jeho následující vzdělávací cesty. Zároveň je zde skrze grafickou úpravu charakterizován hierarchický řád jednotlivých otázek na hlavní a dílčí. Rozhovor byl celkově tvořen počtem 20 kladených otázek, přičemž ve čtyřech případech jsou otázky tvořeny dvěma neoddělitelnými částmi.

Jaké dovednosti, schopnosti a znalosti dnes žáci shledávají jako nezbytné pro život?

1. Co je podle tebe v dnešní době nezbytné znát a umět?
 - 1.1 Myslíš, že to za posledních přibližně 20 let změnilo?
 - 1.2 Co si myslíš, že je nejvíce oceňované, když člověk umí?

2. Jaké vlastnosti dnes člověk nejvíce potřebuje?
 - 2.1. Myslíš, že ti k dosažení jich může pomoci škola?
 - 2.2. Myslíš, že je v pořádku někdy podvádět a lhát, či být hádavý a průbojný? Že by se bez toho člověk v životě dnes neobešel?

Co je podle nich nejdůležitější se ve škole naučit a jaký smysl ve školní docházce spatřují?

3. Co je podle tebe nejdůležitější se ve škole naučit?
4. A co je podle tebe smyslem školy (docházení do ní)?
 - 4.1. Bavíte se s učiteli o tom, proč se něco učíte?
 - 4.2. Myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?
 - 4.3. Zažíváš ve škole úspěchy? Co pro tebe je úspěchem ve škole?

Zda vnímají v obsahu vyučování něco jako nadbytečné a co?

5. Máš pocit, že se ve škole učíte něco, co v životě nebudeš potřebovat? Nebo něco až zbytečně moc obsáhle probíráte?

Či naopak jestli mají pocit, že něco důležitého není ve škole vyučováno, případně tedy co postrádají?

6. Je tu naopak něco, co si myslíš, že by bylo důležité se naučit, ale ve škole to není?

Doplňkové otázky:

7. Co by sis představil/a pod pojmem životní dovednosti?
 - 7.1. Jaké z nich by byly nejdůležitější?
8. Hlásíš se na střední školu?
 - 8.1. Na jaký typ (gymnázium, SŠ s maturitou, výuční obor)?
9. Jak se připravuješ na přijímačky? Stačí ti výuka ve škole/učíš se doma/máš doučování (od školy, mimoškolní)?
10. Co si představuješ pod spokojeným životem? Jakou roli v tom hraje štěstí (být šťastný), úspěšný a co peníze?

Otázky na vyučující:

1. Co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

1.1. Jak dlouho už učíte?

1.2. Jaké předměty vyučujete?

6 Výzkumný vzorek

Nejprve bych se ráda několika slovy zmínila o výběru samotné školy. O spolupráci při uskutečnění výzkumné činnosti jsem požádala ředitele základní školy, na níž jsem sama jako žákyně docházela a která se nachází v blízkosti mého bydliště. Hlavním důvodem pro volbu tohoto zařízení však byly velmi kladné zkušenosti s pedagogickými pracovníky, jež jsem získala během plnění povinných praxí při studiu na střední pedagogické škole. I v případě realizace výzkumu pro účely této bakalářské práce bylo vedení školy spolupráci pozitivně nakloněno a poskytlo mi nejen prostory pro provedení rozhovorů, ale také organizační pomoc.

Co se týče výběru výzkumného vzorku žáků, pracovala jsem s jednou z tříd devátého ročníku, jež projevovala zájem o spolupráci při provedení výzkumných rozhovorů. Mezi žáky bylo vybráno šest dobrovolníků, tři dívky a tři chlapci. Dobrovolnost v pro mne v tomto ohledu hrála klíčovou roli, jelikož se celkový charakter výzkumné práce nese v duchu zkoumání názorů a postojů, protože by dle mého úsudku byl jakýkoliv projev tlaku na zúčastnění se ve výsledku kontraproduktivní. Současně s tím si však také uvědomuji určité limity z této volby plynoucí, jako je pravděpodobnost většího zájmu o účast ze stran žáků, kteří jsou více hovorní, jimž nejsou úvahy o podobných tématech cizí a jež si mohou být jistější svým budoucím směřováním. Ani jedna z uvedených možných příčin však nepředstavuje překážku pro dosažení stanoveného výzkumného cíle, jenž vede spíše k určitému nahlédnutí na pohled žáků, a zkoumání odlišných parametrů osobnosti žáka a jeho individuality v souvislosti s jeho výpovědí by zavrželo podnět pro vytvoření další odborné práce. Jelikož jsem také žáky osobně neznala, jejich výběr byl náhodný a nezakládal se na žádné jiné podmínce, nežli dobrovolnosti, příslušnosti k devátému ročníku a celkovému počtu šesti respondentů.

Výběr vyučujících sestával na shodném principu jako v případě žáků, tedy na dobrovolném zapojení se, přičemž kontakt zajišťovala především zástupkyně ředitele pro druhý stupeň, která byla taktéž osobou, s níž jsem domlouvala celý průběh výzkumné činnosti. Jedinými podmínkami, jež zde figurovaly, bylo, aby se jednalo o učitele druhého stupně (konkrétně 9. tříd) a aby celkový počet účastníků činil 6 osob, tedy shodně s počtem zúčastněných žáků. Vítána byla rozmanitost jejich zaměření a délky praxe.

7 Průběh rozhovorů a jejich zpracování

Již v předchozí kapitole jsem okrajově zmínila i některé organizační postupy provázející uskutečnění rozhovorů. Nyní se zaměřím na popis celého procesu předcházejícího samotným rozhovorům a následně i jejich průběhu.

Nejdříve jsem emailovou cestou oslovila ředitele školy a požádala o spolupráci při provedení výzkumné činnosti k této bakalářské práci. Odpověď jsem obdržela ještě tentýž den a byla jsem informována o předání mé žádosti paní zástupkyni pro druhý stupeň, s níž jsem následně dále komunikovala. Nadále skrze emailovou cestu jsme se tedy domluvily na konkrétním dni, v němž by rozhovory proběhly a na všem co k tomu bylo potřeba, počínaje počtem účastníků, způsobem dotazování a průběhem rozhovorů, jejich předpokládanou délkou či parametry pro výběr zúčastněných vyučujících. Pro provedení rozhovorů mi byl taktéž přislíben kabinet. Veškerá tato komunikace proběhla v druhé polovině letošního března.

Ve stanovený den (5. dubna) a čas jsem se setkala s paní zástupkyní, nejprve jsme probraly organizační záležitosti a následně se přesunuly do kabinetu, kam se krátce po zahájení výuku dostavil první dobrovolník. Po rozhovoru s dvěma prvními účastníky měli žáci dvouhodinovku českého jazyku, kterou, s ohledem na blížící se přijímací zkoušky, nemohli zameškat, proto byl tento časový úsek využit pro rozhovory s učiteli. Zbylé čtyři rozhovory s vybranými žáky proběhly v době před ukončením vyučování. Na závěr jsem všem spolupracujícím pedagogickým pracovníkům poděkovala a školu opustila.

Předpokládanou dobu trvání jednoho rozhovoru s žákem jsem stanovila na 20-30 minut. Ve výsledku trval nejdelší rozhovor 22 minut a nejkratší 7 a půl minuty, přičemž osoba, která byla nejvíce hovorná, také při dotazování uvedla, že je zástupcem třídy ve školním parlamentu a v krátkém rozhovoru po ukončení nahrávání také sdělila, že si s rodiči často povídá o různých záležitostech týkajících se budoucnosti, života či jiných tématech, proto lze říci, že má více předpokladů pro poskytnutí obsáhlejší výpovědi. Typicky kratší pak v tomto ohledu byly rozhovory s chlapci, jejich odpovědi sestávali více z kratších vět či z bodové výpovědi. Průměrná délka jednoho rozhovoru celkově činí 13 a půl minuty.

Poměrně dlouho jsem uvažovala nad svým milným odhadem délky trvání rozhovoru a kladla si otázky, zdali jsou žáci v těchto ohledech školou vedeni spíše k jasnému a stručnému odpovídání, aby „zbytečně nezdržovali výuku“ či jestli zde hraje prim vývojové období, v němž se žáci momentálně nachází. Figurovat by v tomto případě mohla i, již v úvodu praktické části zmíněná, absence rozmanitých zkušeností osob tak mladého věku, v důsledku čehož by mohli mít v mysli utvořené pouze určité odpovědi bez pestrého spektra možností nahlížení na tematiku.

U méně mluvných účastníků rozhovorů jsem se snažila tedy více účelně reagovat na jejich odpovědi, aktivně se doptávat se a naslouchat. Z neverbálních projevů všech zúčastněných žáků však bylo možné vyčíst, že nad kladenými otázkami reálně přemýšlejí a pokud odpovídají stručněji, není to důsledkem neochoty o tématu uvažovat.

Zajímavý pohled na věc mi taktéž poskytla jedna z vyučujících, jež bezděčně zmínila, že chlapci, kteří se dobrovolně přihlásili, se také věnují sportu a je pro ně typické být ve výuce se vším rychle hotoví.

Současně s tím jsem se však při jednom z rozhovorů setkala i s relativně opačnou situací, kdy se účastník v odpovědi na otázku směřovanou k zažívání úspěchu ve škole dotkl i patrně velmi osobní záležitosti týkající se neúspěchu v oblasti vztahů v kolektivu (poslední dobou), tedy navazování přátelských vazeb a dobrého pocitu ve školním prostředí. Sama jsem v tu chvíli pociťovala jisté napětí a nebyla si jistá, jak na takovou situaci reagovat. Avšak rozhovor přirozeně vyplynul dále a k tomuto bodu jsme se již nevrátili.

V průběhu dvou rozhovorů také došlo k mírnému narušení prostoru a atmosféry, která zde panovala, když do kabinetu vstoupili vyučující, aby si připravili pomůcky a materiály na další vyučovací hodinu. Ze změny řeči těla účastníků jsem poznala, že jim tento „vpád“ nebyl do určité míry příjemný, jednalo se však o krátké momenty, po nichž bylo možné v rozhovoru plynule navázat a pokračovat.

Co se týče rozhovorů s učiteli, odhadovala jsem jejich délku trvání na dvě nanejvýš 5 minut, ve výsledku více méně každý zabral něco málo přes jednu minutu. Kontaktování jednotlivých účastníků zajistila vyučující, která mi společně s paní zástupkyní velmi pomohla s celkovou organizací. Vyjma jednoho případu, kdy dotazování proběhlo

v kabinetu konkrétní vyučující, se rozhovory konaly v kabinetu, který mi byl pro tyto účely přidělen.

7.1 Zpracování dat

K zaznamenání průběhu rozhovorů jsem využila vlastní mobilní zařízení, v němž specifická aplikace posloužila k nahrazení funkcí diktafonu. O možnost pořízení nahrávky jsem každého účastníka bez výjimky pořádala před zahájením rozhovoru a nahrávání. Zároveň jsem o tomto prostředku dočasného uchování výzkumných dat informovala paní zástupkyni již v emailové komunikaci. Pro žádného z dobrovolníků tedy tento způsob průběhu rozhovoru nepředstavoval překážku a výslovný souhlas jsem získala ode všech.

Při doslovné transkripci, tedy „procesu převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuze do písemné podoby“ (Hendl, 2016, s. 212), jsem upotřebila pomoci moderní technologie využívající umělé inteligence k rozeznání jednotlivých slov obsažených ve zvukovém záznamu a jejich následného přepisu do textové podoby. Přestože mi aplikování takového postupu velmi ulevilo v náročném a zdlouhavém úkolu, bylo stále nutné hotový přepis zkontrolovat a opravit poměrně časté chyby (což ovšem nikterak neumenšilo mé okouzlení nad možnostmi dnešního technického pokroku). V textu jsou zachovány hovorové a nespisovné formy jazyka.

7.1.1 Otevřené kódování

Získaná data jsem se rozhodla zpracovávat technikou otevřeného kódování, která je, podle autorů publikace *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, pro svou jednoduchost a účinnost mezi kvalitativními výzkumníky široce uplatňována. Kódování obecně představuje operaci, při níž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a uspořádány do nových souvislostí. Hlavním principem otevřeného kódování je rozdělení analyzovaného textu (v tomto případě přepisu rozhovoru) na jednotky, tedy významové celky různé velikosti, k nimž jsou dále přiděleny kódy, ty sestávají ze slova či krátké fráze, jenž reprezentuje jev nebo téma, které je pro danou jednotku charakteristické. S těmito fragmenty textu následně výzkumník dále pracuje (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 211-212).

Osobně si raději zapisuji vlastní myšlenky a poznámky „staromódně“ na papír, což mi však umožňuje srovnat si je všechny vedle sebe, vnímat je souběžně a snáze tak nacházet souvislosti a vzájemné vztahy. Prakticky tak v mém případě probíhalo zpracování dat technikou otevřeného kódování tím způsobem, že jsem si nejprve všechny doslovné přepisy rozhovorů vytiskla, každému účastníku přiřadila určitou barvu, tou označila každý list po celé jeho délce, abych i po rozdělení textu na jednotlivé jednotky a kódy s jistotou rozhovor dokázala přiřadit nazpět konkrétnímu účastníku. Následně jsem ke každému kódu vytvořila soubor fragmentů textů s odpovídajícím tématem a významovou linií, abych mohla jednoduše všechny související odpovědi posuzovat současně. V rozhovorech samotných jsem si barevně označila hlavní kladené otázky a podstatné body v odpovědi žáka (kategorie), z nichž jsem si taktéž vytvořila vlastní poznámky (axiální kódování) (v příloze č. 2 poskytuji fotodokumentaci procesu).

7.1.2 Kódy

Při stanovení jednotlivých kódů jsem vycházela z konkrétních oblastí zájmu zjištění, vymezených prostřednictvím předem určených výzkumných otázek, a následně ze samotné struktury kladených otázek, které udávají zásadní ráz hovořeného tématu a významové linie jednotek rozhovoru. Celkem zde působí 7 kódů (6 v rozhovorech s žáky a jeden samostatný pro rozbor získaných dat od vyučujících), které zahrnují konkrétní témata, k nimž se v určitých případech vážou další zásadní body rozhovoru. Kódy jsou tedy označeny frázemi, jež vyjadřují význam danému úseku. Ve většině případů jsou na ně napojovány subkategorie a ty dále členěny na dílčí části, dalo by se říci úzce související témata. Celý seznam je možné nalézt v příloze, v následující kapitole však strukturu kódů odpovídá rozčlenění podkapitol a jejich nadpisů.

8 Analýza dat

Při analýze získaných dat pracuji s předem připravenými soubory úseků rozhovorů tematicky a významově odpovídajících danému kódu a s vlastními poznámkami. Přičemž postupuji systematicky a věnuji se rozboru každého kódu samostatně. Primárně se tedy soustředím na nacházení souvislostí či odlišností mezi výpověďmi jednotlivých účastníků v rámci určitého kódu, neopomím však ani vazby napříč různými jednotkami, o nichž jsem si vytvářela poznámky již při zpracování dat.

8.1 Podoba obrazu kompetencí dnešního člověka podle žáků

Dnešní nezbytné schopnosti, dovednosti a znalosti

Na mou vůbec první otázku směřující k zjištění, co je podle žáků dnes nezbytné v životě znát a umět, se mi dostalo poměrně různorodých odpovědí. Účastníci se více méně shodli na tom, že nepostradatelné jsou určité elementární dovednosti jako čtení, psaní, počítání, základní znalosti a všeobecný přehled, jež bychom tedy mohli souhrnně označit jako základní gramotnost. Vyjma toho se však každý žák díval na tuto tematiku svým vlastním jedinečným způsobem. Kupříkladu jedna účastnice výzkumu se nad otázkou zamýšlela značně komplexně a vypověděla celou škálu kompetencí, než člověk v dnešní době potřebuje, mezi nimi znalost jazyků, především angličtiny, která nám umožňuje pohybovat se v mezinárodním prostoru, dále také gramatika, nepostradatelná při psaní, kdy, jak žákyně uvedla, „dělá hlavně dojem, když umíme základy gramatiky“. Následně jmenovala také finanční gramotnost a přehled o vlastních financích či prezentaci sebe sama související s komunikačními schopnostmi jedince, jeho vyjadřováním a též úpravou zevnějšku. V neposlední řadě zmínila vzdělání, přičemž podstatnější než dosažená úroveň jsou samotné schopnosti a znalosti jedince. Častěji se však účastníci ve své výpovědi zaměřili na určitý zásadní prvek, třeba uplatnění se na trhu práce, kdy pro jednu žákyni bylo tím nejdůležitějším, aby člověk věděl, jak se v životě uživit, jak pracovat a být dobrým zaměstnancem či zaměstnavatelem. Jiný žák zase vnímal jako nejzásadnější dovednost dneška umět se pohybovat na internetu a sociálních sítích a ovládat základy sociálního chování. S důrazem na osobnostně sociální schopnosti taktéž hovořila žákyně, pro niž bylo klíčové, aby člověk v životě uměl uznat vlastní chybu, aby uměl pomoci druhým, vyslechnul je a byl nápomocný a užitečný i pro společnost. Zajímavá je podle mě

i odpověď žáka, který jako nutnou označil znalost pravopisu, matematiky a také fyziky, která byla naopak většinou účastníků hodnocena jako více postradatelná (viz. Pohled žáků na obsah výuky). Proto jsem nabyla dojmu, že překvapivě právě u této otázky se zájmy žáků a jejich unikátní pohled na život projevily znatelněji, než jak je tomu u poslední oblasti zabývající se jejich pojetím spokojeného života (viz. Pojetí podoby spokojeného života žáky).

Co se týče dotazu na proměnu potřebných dovedností, schopností a znalostí během posledních přibližně 20 let, až na jednoho účastníka, se žáci shodli, že zde ke změně došlo. Jedni ji vnímali především ve vztahu k technickému pokroku souvisejícího s nahrazováním ruční práce roboty a stoupajícím vlivem internetu a digitálního prostoru. Naopak druzí uvažovali nad možností, že lidé byli dříve chytřejší a více se věnovali novým objevům, vědě a oblastem jako je matematika, dějepis či zeměpis. Jedna žákyně se přenesla v představách do doby komunismu a hovořila o obratu plynoucím z nynějších příležitostí více cestovat, svobodně vyjadřovat svůj názor a učit se ve škole jako hlavní cizí jazyk angličtinu a další dle vlastní volby. Účastnice, která velkou odlišnost nespatořovala, byla toho názoru, že nejdůležitější jsou všeobecné základy, které jsou stále stejné.

Při pojmenovávání nejoceňovanějších schopností dnešní doby bylo možné, mezi všemi kladenými otázkami, nejpatrněji zaznamenat rozdíl v uvažování dívek a chlapců, ti se totiž jednomyslně shodli na tom, že nejvíce oceňované je dnes, když člověk umí některé z řemesel či ručních prací (zmiňovaná byla povolání jako elektrikář, zedník atd.). Dívky oproti tomu měli pestřejší spektrum odpovědí, čítající schopnosti jako je práce s lidmi, spolupráce, komunikace, znalost jazyků, schopnosti spojené s financemi, tedy umět si vydělat peníze či spořit, umět říct svůj názor a prosadit si jej, „protože to nikdo v týchle době moc neumí, protože se bojí kritiky“ (v tom žákyně viděla i souvislost s financemi, kdy osoby, které říkají svůj názor a umění se prosadit, také vydělávají více peněz). Kromě toho jmenovaly také vlastnosti jako je pracovitost, cílevědomost, ochota a pomoc druhým či zručnost.

Potřebné vlastnosti dneška

Některé z nejdůležitějších vlastností dneška byly okrajově zmíněny již výše, při cíleném dotazování však žáci tuto oblast rozšířili o upřímnost, empatii (žákyně jako důvod uvedla,

že pokud by byla na nějaké vyšší pozici, třeba manažerka, chtěla by, aby se jí podřízení svěřovali se svými přáními, a díky tomu vše dobře fungovalo), laskavost, odolnost („ne se ze všeho složit“), zručnost, chytrost („by každéj měl bejt“, „trochu nějak alespoň“), dále by měl člověk být nápomocný, společenský („opak introverta“), dobře vycházet s lidmi, umět se chovat ve společnosti, mít slušné chování nebo být také zodpovědný a bezpečně se pohybovat na internetu a sociálních sítích („nesdílet žádný třeba takový ty základní věci“).

Na otázku, zda je tyto vlastnosti může naučit škola, odpovídali žáci ve většině kladně, typicky způsobem: „do určitý míry jako určitě jo“ nebo „něco určitě jo“, jsou si tedy vědomi jisté limitace. Jedna účastnice také vyjádřila, že „to podle mě není o škole, ale spíš o těch lidech, co tam jsou, co vás prostě naučej“. Další žákyně se zmínila i o vlivu rodičů. Myslím si proto, že v ohledu působení různých vlivů formujících charakter člověka, jsou žáci dosti uvědomělí (zda a do jaké míry jsou si však vědomi působení médií a obsahu na sociálních sítích, zůstává otázkou).

Co se týče názoru žáků na problematické vlastnosti jako je hádavost, průbojnost, lhaní a podvádění, dalo by se říci, že jsou jejich výpovědi takřka totožné. Zcela jednotný postoj zaujímají vůči průbojnosti, kterou hodnotí velmi kladně, v podstatě jako nezbytnost dnešní doby a stejně tak vůči hádavosti, u níž jsou více skeptičtí a pozitivně hovoří spíše o schopnosti jedince stát si za svým názorem, nebát se jej sdělit, ukázat, co si myslí, ale nezacházet do extrémů (být drzý, vyčítavý apod.). U lhaní a podvádění se již jeden dva účastníci staví proti převažujícímu přesvědčení. Typicky je pro ně však lhaní v pořádku, pokud se jedná o malou lež, „milosrdnou“, „dobromyslnou“, jak je nazývají někteří ze zúčastněných žáků. Obdobně pak vnímají i podvádění, které je v určité míře přijatelné, například v situacích jako je používání taháku při testu. Avšak i proti tomu se někteří vyjádřili nesouhlasně a jeden žák dokonce uvedl, že jak lhaní tak i podvádění je špatné a člověku se vždy vymstí nebo se alespoň na jeho počínání přijde. Tak vysoká úroveň souznění jednotlivých odpovědí mě přivedla k úvahám, zda v případě podobných otázek u osob tohoto věku stále jako primární nefigurují vštípené představy o světě stran dospělých.

8.2 Podstata a smysl školy z pohledu žáků

Nejpodstatnější výsledky školní docházky

V odpovědi na otázku, co je podle žáků nejdůležitější se ve škole naučit, byly nejčastěji zmiňovány „základy“, tedy čtení, psaní, počítání, pravopis a všeobecné informace. Podstavným se pro ně jeví i srozumitelné vyjadřování se bez chyb a hrubek. Dále však účastníci směřovali každý svým vlastním směrem, takže zatímco jedna žákyně uvedla jako zásadní český a cizí jazyk, další se přikláněla spíše k předmětům jako je dějepis, v němž je podle ní velmi důležitá tematika druhé světové války či zeměpis, přičemž by každý měl vědět, kde se nachází určitá významná místa. Vzpomenuta byla taktéž schopnost pracovat v kolektivu či jednoduchá matematika. Zajímavým způsobem pak uvažoval i jeden žák, který pokládá za nejdůležitější se ve škole naučit, jak se učit a také jak si rozvrhnout svůj čas.

Smysl školy

„Smysl školy je naučit nás takový ty základy, co prostě v životě budeme potřebovat“, „naučit lidi všechno potřebný k životu“, „připravit nás na práci a zaměstnání“, „abychom se něco naučili, ať už do toho života, tak z těch předmětů, aby z nás jednou mohlo něco být, abychom byli v něčem dobří.“ Myslím si, že v tomto případě hovoří přímá citace výpovědí žáků sama za sebe a citlivěji zprostředkovává pohled do úvah účastníků. V několika dalších bodech žáci jmenovali význam škola tkvící i v seberozvoji, otevírání témat či schopnosti nastavit si vlastní čas a plánovat jej. Dvě žákyně v souvislosti s touto otázkou zmínily i určité nedostatky školního prostředí jako je důraz kladený na znalosti, známky, testy a chyby převyšující význam jedinečných schopností a vlastností jedince („nekoukají úplně na to, co ten člověk má v sobě“) či to, že ve výuce chybí jisté zásadní předměty (viz. Pohled žáků na obsah výuky).

Velmi zajímavou část rozhovorů představuje i dotaz, zdali vyučující hovoří s žáky o tom, proč se něco učí. Odpověď tvoří jednoznačné „spíše ne“ anebo „moc ne“. Typickou frází učitelů v takovýchto případech spíše bývá, že probíranou látku žáci budou potřebovat do budoucna, nejčastěji v souvislosti se studiem na střední škole, bližší zdůvodnění či zasazení tématu a látky do reálných situací však žáci postrádají. Jedna účastnice uvedla, že o tom vyučující ani mluvit nechtějí, další dva poznamenali, že k tomu dochází pouze, když

se některý z žáků dotáže, „k čemu jim to (látka) bude“. Pokud jde o pojmání diskuse nad využitelností vyučované látky jako důležité součásti výuky, střetávají se zde dva poměrně protichůdné názory, kdy, zatímco jedna účastnice vyjádřila přesvědčení, že to žáky ani nezajímá a důležitější je pro ně zkrátka napsat test a následně informace vypustit z hlavy, další účastník naopak vidí obdobný přístup jako velmi důležitý a myslí si, že je špatně, když se o tom, proč se žáci něco učí, nemluví. Zápornou odpověď na tuto otázku jsem však předem více méně očekávala, a to nejspíše i díky vlastním zkušenostem, které odpovídají modelu výpovědí žáků.

Naopak poměrně příjemným překvapením pro mne bylo zjištění, že žáci vnímají školu jako místo, které jim pomohlo naučit se pracovat s vlastní chybou. Záporně se v tomto ohledu vyjádřily pouze dvě žákyně, přičemž jedna z nich téma dále rozvedla a pohovořila o významu samotného přístupu jednotlivých učitelů či o osobnosti a „nastavení“ jedince, kdy se žák se zdravým sebevědomím nenechá odradit nezdarem, svou roli v tom hrají však i rodiče, jak si žákyně uvědomuje.

Stejně výsledky přineslo taktéž bádání v oblasti zažívání úspěchu žáky ve školním prostředí, v rámci něhož rovněž pouze dva účastníci odpověděli záporně. Nejčastěji žáci hovořili o školním úspěchu v souvislosti se známkami a radostí plynoucí ze správně zodpovězené otázky či zvládnutí náročného testu. Dva dobrovolníci současně vzpomenuli různé soutěže, sportovní či vědomostní. Pro jednu účastnici představovalo nejpodstatnější školní úspěch její zvolení třídou do funkce zástupkyně ve školním parlamentu, které přináší i pochvalu na vysvědčení, jenž je pro ni společně s vědomím vlastního úsilí a toho, že si z hodin opravdu něco zapamatuje a to třeba i do života důležitější, nežli známky samotné. Další žákyně zmínila i (ne)úspěch vztahující se k třídnímu kolektivu, přátelským vazbám a dobrého pocitu ve školním prostředí.

8.3 Pohled žáků na obsah výuky (kurikulum)

Existence nadbytečné látky

V otázce, zdalipak se ve výuce objevují i témata, která jsou, dalo by říci, zbytečná, měli žáci jasno a společnými silami, avšak nezávisle na sobě, ve výsledku utvořili poměrně ucelený seznam předmětů, jejichž veškerý obsah v životě neupotřebí. Je však nutné poznamenat, že v žádném případě neoznačili účastníci jako zbytečný celý vyučovaný

předmět, pouze jeho části či míru odbornosti, která je ve škole vyžadována. Nejvíce hlasů zde získala chemie, která je podle žáků do určité míry bez pochyb nezbytná, avšak vyučuje se příliš podrobně, odborně a do hloubky. Na následující pozici se umístil přírodopis, jemuž žáci nejvíce vyčítají mineralogii a petrologii, neopomíjejí však připomenout významnost biologie. Shodně „nadbytečný“ hodnotí také dějepis pro jeho přílišné zacházení dopodrobna a nízkou využitelnost v běžném životě či výtvarnou výchovu, u níž žáci vyzdvihují odpočinkový charakter hodin, avšak kritizují prvky dějin umění, jež jsou součástí vyučování. Jeden účastník v rozhovoru též vyslovil nesmyslnost známkování výtvarných prací a zvláště pak pokud daný žák není v této oblasti dosti zručný. Uvedeny byly také předměty matematika a fyzika a to především z toho důvodu, že obsahují i mnohá témata, která jsou již značně odborná a odtržená od běžného života.

Absence důležitých témat, látky

I v případě zkoumání jevu opačného, tedy pohledu žáků na zásadní životní témata, jež jsou však ve výuce „zanedbávána“, panuje mezi všemi účastníky značná shoda. Klíčové jsou pro ně především dvě oblasti, finanční gramotnost zahrnující praktické povědomí o tom, jak se v životě uživit, jak hospodařit s penězi či základní vědomosti týkající se podnikání a dále mezilidské vztahy a chování, tedy jak se chovat k druhým či v kolektivu, základy společenského chování či poznávání druhým, ale také sebepoznání a zaměření se na vlastní osobnost. Nadto žáci vyjádřili „požadavek“ na poskytnutí většího prostoru pro objasnění fungování státu či země, úřadů a toho, jak to v nich prakticky chodí, v souvislosti s tím také co všechno si jedinec po dovršení 15 či 18 let musí zařídit, jak to zkrátka v životě chodí anebo co se v současnosti děje, jelikož mají pocit, že se škola spíše zabývá minulostí a tím co bylo.

8.4 Životní dovednosti z pohledu žáků

Z počátku pro žáky nebylo zcela snadné nalézt odpověď na otázku, co si představí pod pojmem životní dovednosti. Po krátkém popřemýšlení však uvedli, dle mého názoru, velmi zajímavé charakteristiky, mezi nimiž můžeme sledovat dva způsoby chápání tohoto pojmu. Prvním z nich je pojetí životních dovedností jako souboru toho, co by člověk měl v životě umět, například postarat se o sebe a být samostatný, vydělat si peníze a umět s nimi nakládat, řešit své problémy, moci se na sebe spolehnout a především dělat v životě to, co

člověka baví, být šťastný a radovat se ze života, rád trávit čas sám se sebou a s lidmi okolo nás. V souvislosti s tímto směrem uvažování byly zmíněny také schopnosti, jako dokázat si uspořádat život, vydělat si peníze něčím, co člověk umí a činit šťastným sebe i druhé. Ostatní účastníci na druhou stranu vnímali životní dovednosti spíše jako složku toho, co se člověk za život naučil, dalo by se říci, jaké životní zkušenosti získal. Co daná osoba zažila, co dokáže. Či taktéž to, že již má utvořenou představu o životě a o tom co se jak dělá a jak co chodí a dokáže se poučit ze svých chyb. Myslím si, že jeden z žáků vyřkl také velmi mimořádný příklad, „tak třeba pro mě životní dovednost je, když učitelka umí učit děti.“ Současně s tím se účastníci v této části rozhovorů podstatně dotkli i tematiky významu peněz pro šťastný život, čemuž se samostatně věnuji v šesté podkapitole.

8.5 Budoucí vzdělávací dráha zúčastněných žáků

Typ střední školy, na níž se hlásí

Všichni zúčastnění žáci se hlásí na středoškolský vzdělávací obor zakončený maturitní zkouškou, dva z nich na gymnázium.

Role základní školy v přípravě na přijímací řízení

Co se týče pohledu žáků na dostatečnost průpravy na nadcházející přijímací řízení ve školním prostředí, každý hodnotil situaci svým vlastním odlišným způsobem. Skrze rozhovory s účastníky jsem nabyla přesvědčení, že si v této záležitosti uvědomují význam svých individuálních schopností, dovedností a znalostí a toho, že každý z nich vyniká či naopak potřebuje více procvičování v různých oblastech, a tudíž i jejich příprava musí být více specificky pojata, na což pouze školní výuku nestačí. Všichni zúčastnění žáci proto dochází také na doučování a to jak ve škole, jež organizují někteří vyučující, tak současně mimo školu. Zajímavý komentář k tomuto tématu měla žákyně, která reflektovala své nynější pocity z blížících se zkoušek. Svěřila se s tím, že pro ni bylo obtížné začít se vůbec na přípravu soustředit a bylo by proto pro ni příznivější, kdyby se škola začala přípravě žáků věnovat již dříve (třeba od 8. třídy) a postupně také této události přizpůsobovala výuku. Podobnou poznámku měla také další účastnice, která hovořila o tom, že i v devátém ročníku je stále potřeba probírat otevřená či nová témata a není proto tolik času na přípravu na přijímací zkoušky, ani množství samotných vyučovacích hodin matematiky

a českého jazyka podle ní není dostačující. Pro žáky je zároveň v této situaci obtížné, že se i nadále musí soustředit na běžnou výuku a zkoušky z jiných předmětů.

8.6 Pojetí podoby spokojeného života žáky (a význam peněz k jeho dosažení)

Obraz spokojeného života podle názoru žáků tvoří takové prvky jako je dobrá práce, která jim poskytne dostatek financí, aby měli zaopatřený život a mohli si dovolit i věci, které jim dělají radost. Rádi by také měli rodinu, která bude zdravá a šťastná a vlastní zázemí (dům). Jeden žák hovořil i o přání dosáhnout úspěchu v oblasti, které se momentálně věnuje a jiný zmínil kromě stálé práce také možnost podnikání a založení vlastního byznysu. Tímto by se však dala považovat představa chlapců za uzavřenou. Oproti dívkám, přestože i ty vyjádřily stejné náležitosti pro dosažení spokojeného života, se na věc dívají více materialisticky nežli žákyně, které zdůrazňovaly spíše celkové štěstí a radost ze života. Pouze jedna účastnice představila ideu spokojeného života, která se od ostatních liší. Nejdůležitější totiž pro ni je dělat v životě to, co ji baví a to ať už v souvislosti se studiem či zaměstnáním, být v životě šťastná a bavit se s lidmi, kteří to vnímají stejně (nedělají věci s odporem, nerozčilují se nad blbostmi a neřeší je). Jako takový negativní příklad uvedla učitelé, z nichž některých je cítím, že svou práci dělají s odporem a nebaví je, což přenáší také na žáky.

Postoj žáků k roli, jakou hrají ve spokojeném životě peníze, by se dal shrnout frází „šťěstí je důležitější, ale bez peněz to bohužel nejde“. Jedna účastnice mimo to vyjádřila i zajímavou myšlenku, že lidé, kteří jsou obklopení šťastnou rodinou, mohou být spokojeni i s menším množstvím peněz, avšak ti, jež vydělávají mnoho, si bez nich svůj život již neumí představit.

V závěru jsem také přemýšlela, obdobně jako tomu bylo u podkapitoly Potřebné vlastnosti dneška, zda za faktem, že se představy jednotlivých žáků tímto způsobem překrývají, opět nestojí přítomnost jakési obecně přijímané a hotové představy o spokojeném životě, jejímiž autory nejsou samotní žáci, ale společnost, dospělé osoby ve školním či rodinném prostředí. Možná zkrátka potřebujeme nejprve poznat sami sebe, dopřát si čas, abychom skutečně pochopili, co nás v životě činí šťastné a co od života chceme a teprve pak bychom snad mohli opravdu znát odpověď na tuto otázku.

8.7 Vize vyučujících, co je nejdůležitější žáky naučit

V případě analýzy získaných dat z rozhovorů s vyučujícími, nejprve představím jednotlivé parametry a dosazené informace prostřednictvím tabulky, která poskytuje stručný a ucelený přehled.

<i>Alias vyučujícího⁸</i>	<i>Délka praxe</i>	<i>Vyučované předměty</i>	<i>Co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?</i>
Paní Fialová	cca 28 let	matematika, zeměpis	přípravit je pro život, aby se v něm zkrátka neztratili, aby dokázali v praxi využít to, co se je učíme, hledat informace, slušné chování (ve spolupráci s rodinou)
Pan Modrý	18 let	anglický jazyk, francouzský jazyk, dějepis, občanská výchova	podněcovat přirozenou zvědavost, kritické zhodnocování informací, pále při jejich vyhledávání (nespokojit se s prvním odkazem), mít všeobecný přehled, podněcovat a rozvíjet
Paní Žlutá	7 let	dějepis, občanská výchova, historický seminář	přivést žáky k lásce k historii (aby si sami zašli do kina na historický film, přečetli si knihu o historii anebo si zahráli takovou hru); dovést žáky k povědomí a vztahu ke státu, ke společnosti, aby chodili k volbám a tak
Paní Oranžová	30 (a víc) let	chemie, fyzika	přírodní vědy, souvislosti, případně nějaké to slušné chování, primárně odbornost
Pan Zelený	10 let	matematiky, informatika	přípravit je na přijímačky (od začátku 9. třídy je vyhrazený jeden den v týdnu pro procvičování na přijímací testy,

⁸ Každému zúčastněnému vyučujícímu jsem přiřadila pseudonym, aby byla zachována jejich anonymita. Rozhodla jsem se pro barevné označení, jelikož jej sledávám poměrně prostým a nevyjadřuje žádnou konkrétní charakteristickou vlastnost jedince, pouze mou subjektivní asociaci s danou osobou.

			aby se naučili i ten systém), aby zvládli matiku na SŠ; kyberbezpečnost
Paní Tyrkysová	13 let	tělesná výchova, zeměpis	spolupracovat, vyhledat a třídit informace, pracovat s různými zdroji

Jako první mne mezi rozhovory zaujala souvislost, při níž právě dva učitelé, kteří mají ze zúčastněných pedagogů nejkratší praxi, své odpovědi směřovali blíže ke svým vyučovaným předmětům, nežli ostatní, kteří hovořili o vizích obecněji. Nejpodstatnějším se napříč odpověďmi všech vyučujících však zdá být práce s informacemi, která k dnešní době bezesporu neodmyslitelně patří a následně určitá příprava do života a snaha rozvíjet žáka pro jeho budoucí počínání. Nemůžu si současně nevšimnout korelace mezi převládajícím pocitem žáků, že výuka chemie a také fyziky je v určitých oblastech nadbytečné a nadmíru běžnějšího využití odborná a vyjádřením vyučující zmíněných předmětu, pro niž je odbornost a obor samotný v edukačním procesu primární.

Pokud bych se měla pustit do celkové komparace výpovědí žáků a vyučujících, shledala bych zajímavým fakt, že na rozdíl od učitelů žádný z žáků nezmínil práci s informacemi a to i přestože se zdá být z pohledu zúčastněných vyučujících zásadní. Domnívám se, že důvodem je jednoduše styl života dnešní společnosti, v které žáci vyrůstají. Komu by dnes připadala možnost vyhledat si jakoukoliv informaci na internetu jako neobvyklá, zvláštní či výjimečná? V současnosti je pro nás běžnou a každodenní záležitostí zadat požadované heslo do vyhledavače a získat okamžitou odpověď. Je pro nás již samozřejmostí vypořádávat se denně s velkým množstvím, takřka přívalem, informací, a proto také, podle mého názoru, žáci tuto dovednost nezmínili, jelikož ji zkrátka považují za zcela standardní. Nejspíše i z obdobného důvodu pouze jeden žák uvedl jako nezbytné umět pohybovat se na sociálních sítích, jelikož i to zkrátka k současné době neodmyslitelně patří. Poměrně překvapivé pro mne naopak byla zmínka žáků, týkající se významnosti slušného a společenského chování, které vzpomenu i někteří vyučující, avšak neočekávala jsem, že by tuto oblast považovali také žáci, byť pouze někteří, jako nezbytnou.

9 Vyvození výzkumných odpovědí

Ráda bych začala hned první výzkumnou otázkou: Jaké dovednosti, schopnosti a znalosti dnes žáci shledávají jako nezbytné pro život? Základní znalosti dnešního člověka podle mínění účastníků tvoří všeobecný přehled a dále schopnosti jako je čtení, psaní a počítání. Mimo to se však názory žáků liší a každý z nich uznává jako nezbytné své vlastní jedinečné spektrum schopností a dovedností. Domnívám se, že na tom mají značný podíl především specifické zájmy, nadání a životní postoje jednotlivých účastníků výzkumu, přičemž přirozeně budou považovat za důležité to, co předpokládají, že ve své vlastní budoucnosti budou nutně potřebovat pro dosažení cílů a dráhy, jež si prozatím stanovili. Zřejmě i z toho důvodu jsou odpovědi některých žáků více obecné, zatímco druzí jmenují konkrétní dovednosti, jelikož mají o své budoucnosti jasnější představy. Kdybychom však všechny výpovědi spojili, vznikl by obraz jakéhosi ideálního člověka dnešní doby (vytvořený dle představ této malé skupiny žáků deváté třídy). Pomyslná osoba by se dokázala domluvit cizím jazykem, především pak anglickým, díky čemuž by měla mnoho možností, ať už co se týče cestování, tak také uplatnění na trhu práce. Její komunikační schopnosti by celkově byly dosti rozvinuté a zahrnovaly by znalost gramatiky a odvahu sdělit svůj názor a stát si za ním. To taktéž souvisí s průbojností, které by společně s cílevědomostí měla mít dostatek, ne však nadbytek, jelikož by rovněž měla být laskavá, empatická a ochotná pomoci druhým, měla by umět druhé vyslechnout a být zároveň i upřímná, odolná a umět uznat vlastní chybu. Opomíjena není ani schopnost spolupracovat s druhými a dobře vycházet s lidmi. Nutností je společenské chování a bezpochyby také bezpečný pohyb na internetu a sociálních sítích, zodpovědnost, jež se promítá i do finanční stránky života osoby, pro kterou není finanční gramotnost nic cizího. Měla by být stejně tak chytrá, pracovitá a zručná, protože by jí nedělalo problém uplatnit se na trhu práce a zajistit si tak spokojený a šťastný život.

Co je podle žáků nejdůležitější se ve škole naučit a jaký smysl ve školní docházce spatřují? Nezávisle na sobě několikero účastníků rozhovorů uvedlo, že smyslem školy je zkrátka, aby je naučila to, co budou v životě potřebovat. Dalo by se tedy říci, aby jim napomohla k tomu stát se onou imaginární ideální osobou dnešní doby. Aby žáky rozvíjela, otevírala nová témata a obzory a přispěla ke schopnosti účinně organizovat vlastní čas a plánovat.

Tím nejdůležitějším, co by se ve škole žáci měli naučit, jsou podle účastníků bez pochyby již dříve zmíněné základy, přičemž si dnes jen těžko dokážeme představit život v současné moderní době, aniž bychom uměli číst, psát, počítat či bez znalosti pravopisu nebo také všeobecného přehledu plynoucího z různých vědeckých sfér a oblastí běžného života. Stejně tak nepostradatelné jsou též komunikační schopnosti či schopnost spolupracovat s druhými a pracovat v kolektivu. Nejdůležitějším co by se žák ve škole měl naučit je také to, jak se vlastně učit.

Přítomností nadbytečného obsahu ve vyučování si byli žáci jistí a taktéž i v druhé části výzkumné otázky, tedy toho co vnímají jako zbytečné se učit, došli k poměrně shodným výsledkům. Podstatnějším, nežli jmenovat jednotlivé předměty, jež žáci uvedli, čemuž se podrobněji věnují již v analýze dat a podkapitole tři, však shledávám poznamenat, že pro účastníky představují pomyslně zbytečnou součást výuky především určitá témata, u kterých jen obtížně nacházejí souvislost a využitelnost v běžném životě či současně látka nadměru podrobná a odborná. Jeden žák v tomto ohledu vyjádřil dle mého názoru zajímavou připomínku, raději by se více zabýval budoucností, nežli historií, čímž zřejmě narážel, stejně jako někteří další zúčastnění žáci, na to, že určité předměty jsou vyučovány příliš dopodrobna, přičemž by bylo lepší tento prostor využít pro výuku něčeho důležitějšího i pro praktický život, co ve školním prostředí může v důsledku chybět, jak taktéž naznačila jedna zúčastněná žákyně.

Tím se současně dostávám k následující výzkumné otázce cílené na témata, jež žáci naopak ve vyučování postrádají a kterými, jak jsem zjistila, jsou právě oblasti nejbližší běžnému životu, jako je finanční gramotnost a povědomí žáků o tom jak si spořit, jak hospodařit s penězi nebo jak také vydělávat či základní poznatky o podnikání. Dále žáci cítí nedostatek výuku zaměřené na vlastní osobnost a poznávání sebe sama i druhých či na mezilidské chování a vztahy. Zmíněn byl také požadavek na zvýšení snahy rozvíjet u žáků zručnost a bohatší časovou dotaci věnovanou pracovním činnostem. Vcelku tak žáci postrádají určitou jistotu v tom, aby věděli, jak to v životě chodí, jak fungují úřady a samotný stát, co všechno čeká člověka za branami dovršení jeho 15. či 18. narozenin. Anebo zkrátka také aby věděli, co se právě ve světě děje, přičemž obdobně jako její

spolužák, zmínila jedna žačka to, že se ve škole učí o tom, co už bylo, ale ne o tom, co se děje nyní.

Je však nutné připomenout, že výzkumný vzorek tvoří pouze drobná skupina žáků devátých tříd, a proto není možné tyto výsledky zobecňovat nebo je pokládat za platné pro větší část populace této věkové kategorie. Cílem mé výzkumné práce je nahlédnout pod povrch toho, co si žáci myslí a jak uvažují o vzdělávání v kontextu každodenního života.

Co se týče odpovědi na poslední, takřka doplňkovou, výzkumnou otázku, je pro vyučující, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, nejpodstatnější naučit žáky orientovat se v dnešním, informacemi přehlceném, světě. Aby se v životě neztratili a dokázali v praxi využít to, co se naučili ve škole. Podněcovat v žácích přirozenou zvědavost a zároveň jim předat vědomosti všeobecného přehledu, podporovat schopnost spolupráce a přispívat k celistvému rozvoji jedince. Pomoci jim v přípravě na přijímací řízení, které je důležitým prvkem v jejich dalších krocích životem. Společně s rodiči se také zasadit o vstup slušně vychovaných členů do společnosti. A předat žákům takové dovednosti, díky kterým nebudou kořistí moderní digitální reality, ale budou uvědoměle a efektivně využívat široké možnosti, jež nabízí.

Závěr

Na samý závěr práce se krátce poohlédnu nazpět za celou její strukturou a zejména za cíli souhrnně vymezenými v úvodu a jejich naplněním.

V teoretické části jsem se především snažila najít odpověď na otázku, jaké schopnosti, dovednosti a znalosti jsou v dnešní době považované za životně důležité, zda o tomto tématu panuje mezi odborníky jednotný úhel pohledu a jak to vidí tuzemští experti. Další zásadní otázkou pro mne bylo, jaké místo v procesu předávání takovýchto dovedností zaujímá škola, tedy zda a do jaké míry jsou životní dovednosti součástí kurikula a vyučování, přičemž jsem se zaměřila na české základní vzdělávání a konkrétně deváté třídy. Důvod k této volbě představuje fakt, že se jedná o poslední ročník povinného vzdělávání, a tudíž směřování následující životní dráhy dále leží v rukou jedince samotného. Zde také právě může dojít k přerušení či omezení uceleného a systematického budování a rozvíjení oněch nezbytných životních dovedností, jak konstatuje i článek NPI (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 2).

K nalezení odpovědí na tyto otázky jsem využila ustáleného pojmu životní dovednosti, jež je možné definovat jako soubor znalostí, dovedností, kompetencí a taktéž hodnot, postojů a návyků, které člověku pomáhají orientovat se v různých oblastech každodenního života a poradit si v praktických situacích (Evropská agenda pro učení dospělých, 2022, s. 1). Představují tak tedy právě onen tázaný soubor nezbytných dovedností dnešního života.

Mezi česky psanými odbornými pracemi je povětšinou přejímáno pojetí životních dovedností udávané Mezinárodní zdravotnickou organizací, která je v tomto ohledu velmi významným aktérem. Mimo to nepředstavuje pro tuzemské odborníky nikterak zvlášť zajímavou oblast zkoumání. Výjimkou je Národní pedagogický institut ČR, který se v jednom ze svých projektů věnuje snaze o vyplnění pomyslné mezery ve vzdělávání životních dovedností dospělých členů společnosti.

Ať už se však podíváme na vymezení životní dovednosti optikou různých organizací jako je WHO, UNESCO či UNICEF anebo příručkou pro rodiče, projektem rámcové práce schopností 21. století či jejich nenápadného dosazení do cílů a kompetencí základního vzdělávání vymezených v RVP ZV, jehož rozboru se věnuji v teoretické části práce,

představa nezbytných dovedností dnešní doby je napříč všemi zmíněnými poměrně jednotná. Stejně tak jako vznikla skrze spojení výpovědí zúčastněných žáků jistá ideální osoba dnešní doby, taktéž i zde lze snadno vytvořit pomyslně optimální model lidských schopností nynější moderní doby. Když si takového člověka představíme, jistě mu nechybí kreativní a kritické myšlení, dokáže účinně zacházet s informacemi, rozhodovat se a řešit problémy, přičemž také zvládá efektivně organizovat vlastní činnost a čas a být flexibilní. Má rozvinuté komunikační schopnosti a není mu cizí ani dobrá spolupráce s druhými lidmi, tolerance, zodpovědnost, empatie, schopnost navazovat hodnotné vztahy nebo být sebeuvědomělý, mít zdravé sebevědomí a sebeúctu, zvládat vlastní emoce a chování a být odolný vůči tlaku a stresu. Často hovořené jsou také digitální schopnosti a gramotnost finanční, environmentální, občasná či zdravotní.

Pokud se podíváme zpět na představu žáků vymezenou v kapitole Vyvození výzkumných odpovědí (a na samostatný popis výpovědí v kapitole Analýza dat), dojdeme k závěru, že krom určitých prvků jako je odolnost vůči tlaku a stresu, kreativní a kritické myšlení či občanská, environmentální a zdravotní gramotnost, žáci si velmi dobře uvědomují, co je dnes nezbytné umět a znát a jejich společná představa je takřka odpovídající vymezení zmíněných organizací a odborných prací.

Je však i nadále nutné pamatovat na to, že výzkumný vzorek byl velmi úzký a je zde proto ponecháno mnoho příležitostí pro rozšíření tohoto výzkumu například o další rozhovory či také podporu získaných dat kvantitativním dotazníkovým šetřením. Anebo taktéž, jak jsem již poznamenala v popisu výzkumného vzorku, rozšířit výzkum o parametry jako je osobnost žáka, jeho zájmy, rodinné zázemí a z toho vyvozovat další závěry v souvislosti s charakteristickými znaky jeho výpovědi. Jako součást takto rozšířeného záběru bádání by mohl být vzat také vliv lokace školy a to zdali a jak se pohled žáků mění s ohledem na jejich životní prostředí. Jelikož jsem se však sama těmito faktory nezabývala, je dosah výsledků výzkumu potřeba přijímat i s vědomím jejich limitů a hranic. Stejně tak jako upamatovat cíl práce, kterým je jisté nahlédnutí na názor žáků. Neusiluji tedy o poskytnutí obecných prohlášení prezentujících platná stanoviska žáků jako takových.

Přesto je zde možné rozklíčovat jisté signály, které by bylo vhodné v praxi zohlednit, kupříkladu více s žáky hovořit o tom, co se právě děje ve světě, poskytovat jim alespoň

částečný prostor pro témata, o něž projeví zájem nebo jim také přibližovat spojitost látky s praxí a reálnými situacemi. Silný potenciál vnímám ve zhodnocení výuky žáky, přičemž by bylo možné takovéto výpovědi využít k odhalení určitých mezer, nedostatků či případně dokonce nefunkčnosti probíhající výuky, k následnému dosažení nápravy a v důsledku toho navýšení efektivity vzdělávání (nadneseně hovořeno). Celkově si myslím, že by žákům měla být poskytována možnost vyjádřit svůj názor, podporovat je v utváření vlastních stanovisek a především nebrat je na lehkou váhu.

Non scholae, sed vitae discimus.
„Neučíme se pro školu, ale pro život.“
-Seneca

Seznam použitých informačních zdrojů

Průcha, Jan. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015.

Umět si všestranně poradit: představujeme dovednosti pro život. Online. In: Národní pedagogický institut České republiky. Dostupné z: <https://www.npi.cz/aktuality/9328-dovednosti-pro-zivot>. [citováno 2024-03-13].

Evropská agenda pro učení dospělých. *Dovednosti pro život – přístupy ve vzdělávání dospělých*. Online. Národní pedagogický institut, 2022. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/EAAL/Dovednosti_pro_%C5%BEivot_obecn%C4%9B.pdf. [citováno 2024-03-13].

SLADEK, Anna (2010). *Dovednosti potřebné pro život jako individuální a společenské zdroje zdraví*. Online. Škola a zdraví 21. Výchova ke zdraví: mezinárodní zkušenosti. Strany 135-147. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/36/36/texty/cze/sladek.pdf>. [citováno 2024-03-13].

ČABLOVÁ, Lenka. *Dovednosti pro život (Life skills)*. In: MIOVSKÝ, Michal a kolektiv. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, 2015, s. 34-39.

STRAKOVÁ, Jana a kolektiv. *Vědomosti a dovednosti pro život: Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Online. Praha, Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002. ISBN 80-211-0411-2. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2002_p%C5%99%C3%ADlohy/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/vedomosti_a_dovednosti_pro_zivot-publikace.pdf

DEJAEGHERE, Joan a MURPHY-GRAHAM, Erin. *Life Skills Education for Youth: Critical Perspectives*. Online. 5. Bern: Springer Nature, 2022. ISBN 3030852148. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-85214-6>. [citováno 2024-04-09].

VALENTA, Josef (2009). *Kurikulum životních dovedností (témata a problémy)*. Online. Pedagogika. Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2, 198-214. ISSN 2336-2189. Dostupné z: https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=1022&edmc=1022. [citováno 2024-03-14].

MURPHYOVÁ-WITTOVÁ, Monika a STAMEROVÁ-BRANDTOVÁ, Petra. *Připravte své dítě do života: 8 klíčových dovedností 21. století – jak je můžete svému dítěti zprostředkovat a jak si je dítě může osvojit*. Edice Clever life. Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2082-1.

DARLINGTON-BERNARD, Adeline, SALQUE, Corélie, MASSON, Julien, DARLINGTON, Emily, CARVALHO, Graca S., CARROUEL, Florence. *Defining Life Skills in health promotion at school: a scoping review*. Online. Front Public Health, 2023. National Library of Medicine. doi: 10.3389/fpubh.2023.1296609. [citováno 2024-06-06].

TIWARI, Preeti, NAIK, Poonam Ramesh, NIRGUDE, Abhay Subhashrao, DATTA Arijit. *Effectiveness of life skills health education program: A quasi-experimental study among school students of South India*. Online. Journal of Education and Health Promotion, 2020. National Library of Medicine. doi: 10.4103/jehp.jehp_564_20. [citováno 2024-06-06].

WEISEN, Rhona Birrell, ORLEY, John, EVANS, Vivienne, LEE, Jeff, SPRUNGER, Ben, PELLAUX, Ben. *Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools: Introduction and Guidelines to Facilitate the Development and Implementation of Life Skills Programmes*. Online. Geneva: Programme on mental health, World health organization, 1997. Dostupné z: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/63552/WHO_MNH_PSF_93.7A_Rev.2.pdf?sequence=1. [citováno 2024-06-06].

SINGH, Madhu. *Understanding life skills*. Online. Hamburg, UNESCO Institute for Education, 2003. UNESDOC Digital library. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146963>. [citováno 2024-03-28].

WHO. *Skills for health: Skills-based health education including life skills: An important component of a child-friendly/health-promoting school*. Online. Geneva: World Health

Organization, 2003. ISBN 924159103X. <https://iris.who.int/handle/10665/42818>. [citováno 2024-03-27].

WHO. *Training workshops for the development and implementation of life skills programmes: part 3 of zhe document on life skills education in school*. Online. Geneva, Division of Mental Health World Health Organization, 1994. WHO Library. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Training_workshops_for_the_development_a.html?id=RUee0AEACAAJ&redir_esc=y. [citováno 2024-03-28].

National Research Council. Online. *Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century*. Washington, DC: The National Academies Press, 2012. doi: 10.17226/13398. [citováno 2024-04-09].

KAMENETZ, Anya. Online. *Nonacademic Skills Are Key To Success: But What Should We Call Them?* NPR, 2015. Dostupné z: [Nonacademic Skills Are Key To Success. But What Should We Call Them? : NPR Ed : NPR](#). [citováno 2024-04-09].

Battelle for Kids. Online. *Framework for 21st Century Learning*. 2019. Dostupné z: [P21 Resources | 21st Century Learning Resources | Battelle for Kids](#). [citováno 2024-04-09].

NASHEEDA, Aishath, ABDULLAH, Haslinda B., KRAUSS, Steven E., AHMED, Nobaya B. *A narrative systematic review of life skills education: effectiveness, research gaps and priorities*. Online. International Journal of Adolescence and Youth. Volume 24, issue 3, květen 2018, 362-379. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673843.2018.1479278>. [citováno 2024-03-28].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Online. Praha: MŠMT, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [citováno 2023-09-25].

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Online. Praha: MŠMT, 2020. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>. [citováno 2023-10-30].

Doporučení Rady ze dne 22. května 2018 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení. Online. Rada Evropské unie, 2018. Úřední věstník Evropské unie. Dostupné z: <https://eur->

[lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](http://lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)). [citováno 2023-10-30].

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Seznam příloh

Příloha 1 – Seznam kódů

Příloha 2 – Fotodokumentace postupu zpracování dat

Příloha 3 – Doslovný přepis rozhovorů s žáky

Příloha 4 – Doslovný přepis rozhovorů s vyučujícími

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam kódů

Kódy pro zpracování dat získaných v rozhovorech s žáky:

Kód A: Podoba obrazu kompetencí dnešního člověka podle žáků

- 1) Dnešní nezbytné schopnosti, dovednosti a znalosti
 - a) Jejich odlišnost v rozmezí 20 let
 - b) Nejoceňovanější schopnosti dnešní doby
- 2) Potřebné vlastnosti dneška
 - a) Jejich budování ve školním prostředí
 - b) Názor žáků na problematické vlastnosti jako je hádavost, průbojnost, lhaní a podvádění

Kód B: Podstata a smysl školy z pohledu žáků

- 1) Nejpodstatnější výsledky školní docházky
- 2) Smysl školy
 - a) Povědomí o významu probírané látky
 - b) Budování schopnosti pracovat s vlastní chybou ve školním prostředí
 - c) Zažívání úspěchu ve školním prostředí

Kód C: Pohled žáků na obsah výuky (kurikulum)

- 1) Existence nadbytečné látky
- 2) Absence důležitých témat, látky

Kód D: Životní dovednosti z pohledu žáků

Kód E: Budoucí vzdělávací dráha zúčastněných žáků

- 1) Typ střední školy, na níž se hlásí
- 2) Role základní školy v přípravě na přijímací řízení

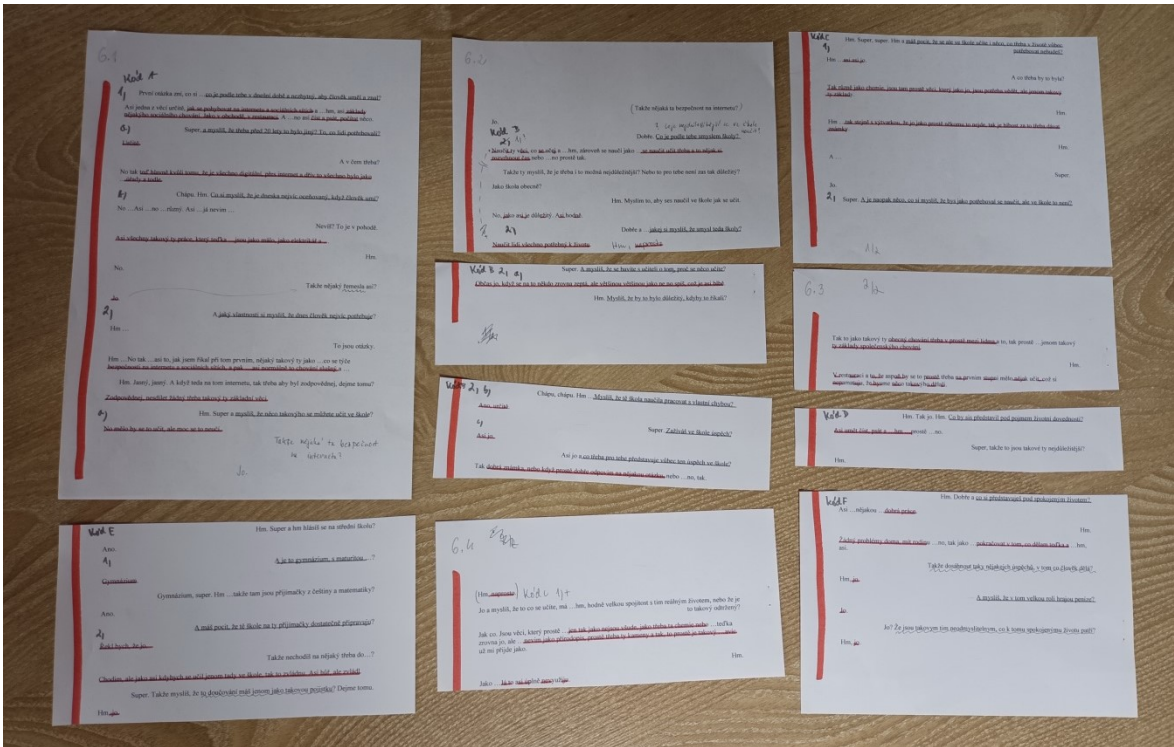
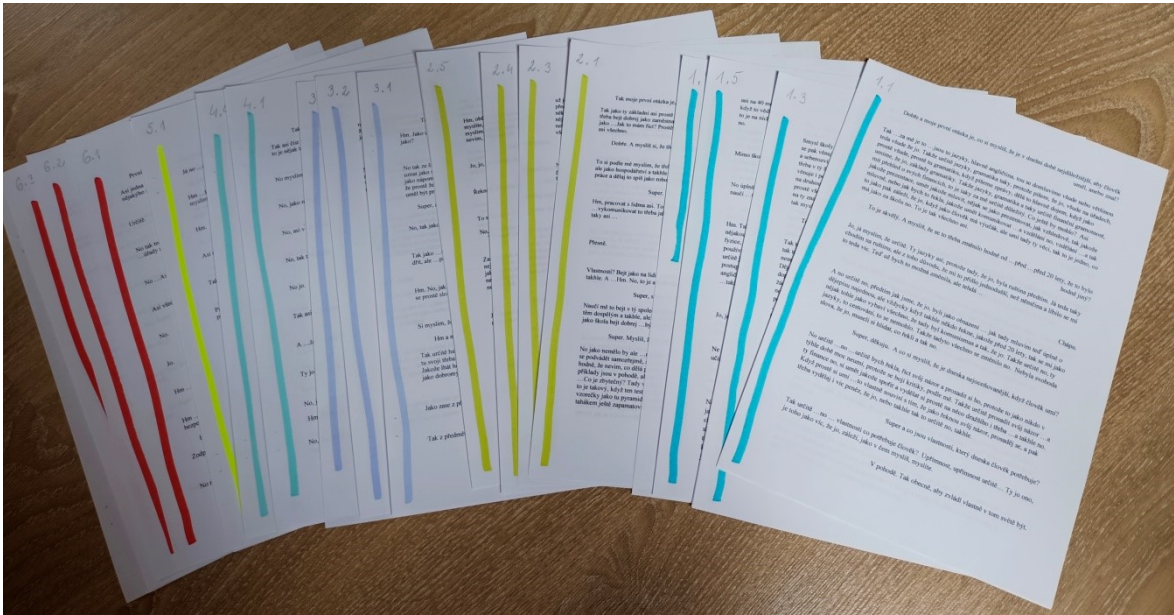
Kód F: Pojetí podoby spokojeného života žáky (a význam peněz k jeho dosažení)

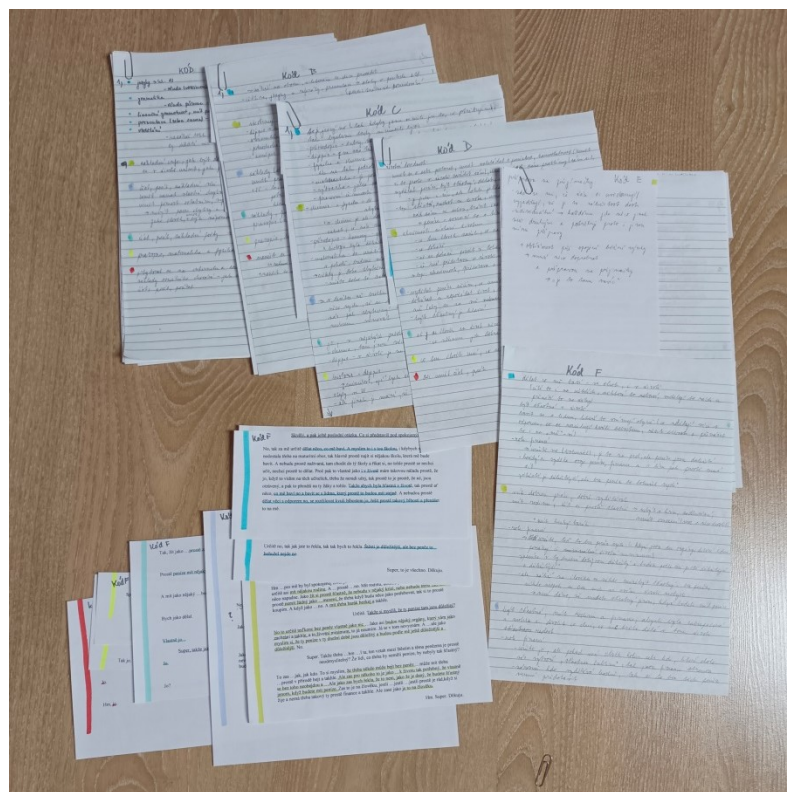
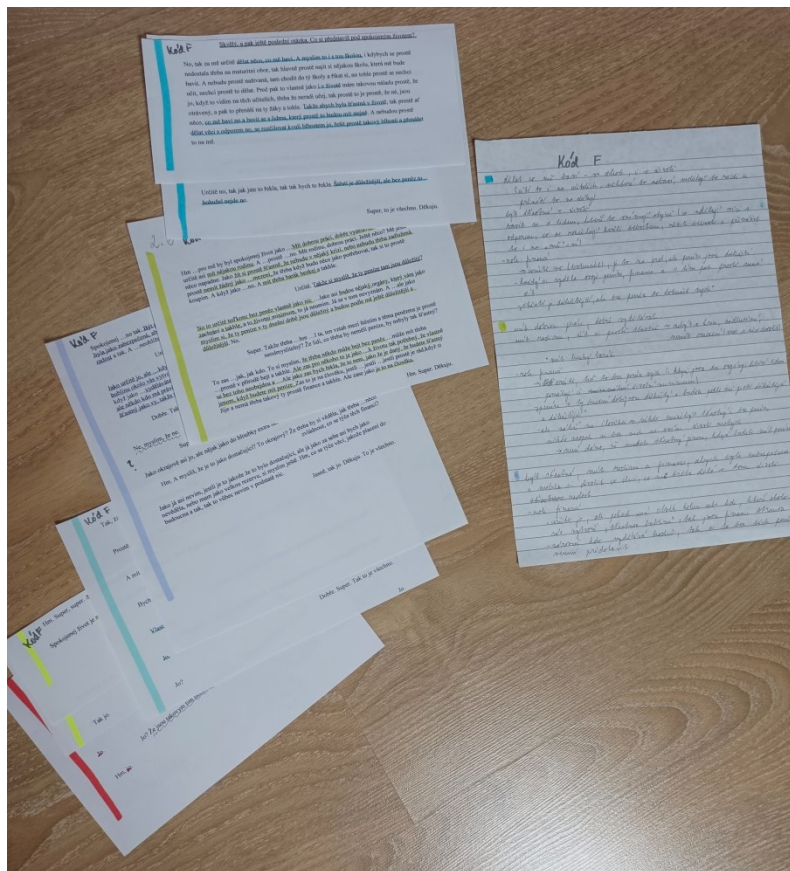
Kód pro zpracování získaných dat v rozhovorech s vyučujícími:

Kód AA: Osobní vize výchovně-vzdělávacího působení

- 1) Cílený výsledek výchovně-vzdělávací činnosti
- 2) Délka praxe
- 3) Vyučované předměty

Příloha č. 2:

Příloha č. 3: Doslovný přepis rozhovorů s žáky

Rozhovor modrý (žákyně)

Dobře a moje první otázka je, co si myslíš, že je v dnešní době nejdůležitější, aby člověk uměl, anebo znal?

Tak ...za mě je to ...jsou to jazyky, hlavně angličtina, tou se domluvíme všude nebo většinou teda všude že jo. Takže určitě jazyky, gramatika taky, protože píšem, že jo, všude na úřadech, prostě všude, prostě tu gramatiku, když píšeme zprávy, dělá to hlavně dojem, když jako umíme, že jo, základy gramatiky. Takže jazyky, gramatika a taky určitě finanční gramotnost, mít přehled o svých financích, to je taky za mě určitě důležitý. Co ještě by mohlo? Asi jakože prezentace, umět jakože mluvit, nějak se jako prezentovat, jak vzhledově, tak jakože mluvně, nebo jak bych to řekla, jakože umět komunikovat ...a vzdělání no, vzdělání ...a tak to jako pak záleží, že jo, když jako člověk má výučák, ale umí tady ty věci, tak to je jedno, co má jako za školu no. To je tak všechno asi.

To je skvělý. A myslíš, že se to třeba změnilo hodně od ...před ...před 20 lety, že to bylo hodně jiný?

Jo, já myslím, že určitě. Ty jazyky asi, protože tady, že jo, byla ruština předtím. Já teda taky chodím na ruštinu, ale z toho důvodu, že mi to přišlo jednodušší, než němčina a líbilo se mi to teda víc. Teď už bych to možná změnila, ale tehda ...

Chápu.

A no určitě no, předtím jak jsme, že jo, byli jako obsazeni ... jak tady mluvim teď úplně o dějepisu najednou, ale vždycky když takhle někdo řekne, jakože před 20 lety, tak se mi jako nějak tohle jako vybaví všechno, že tady byl komunismus a tak, že jo. Takže určitě no, ty jazyky, to cestování, to se nemohlo. Takže tadyto všechno se změnilo no. Nebyla svoboda slova, že jo, museli si hlídat, co řekli a tak no.

Super, děkuju. A co si myslíš, že je dneska nejoceňovanější, když člověk umí?

No určitě ...no ...určitě bych řekla, říct svůj názor a prosadit si ho, protože to jako nikdo v týchle době moc neumí, protože se bojí kritiky, podle mě. Takže určitě prosadit svůj názor ...a ty finance no, si umět jakože spořit a vydělat si prostě na něco dražšího i třeba ...a takhle no. Když prostě si umí ...to vlastně souvisí s tím, že jako řeknou svůj názor, prosaděj se, a pak třeba vydělaj i víc peněz, že jo, nebo takhle tak to určitě no, takhle.

Super a co jsou vlastnosti, který dneska člověk potřebuje?

Tak určitě ...no ... vlastnosti co potřebuje člověk? Upřímnost, upřímnost určitě... Ty jo ono, je toho jako víc, že jo, záleží, jako v čem myslíš, myslíte.

V pohodě. Tak obecně, aby zvládl vlastně v tom světě být.

Být ...No tak určitě jako nějaká empatie jako nebo jako vcítit se do někoho, jestli je to teda vlastnost.

Hm.

To taky protože ... kdyby sem třeba byla, jakože na nějaký vyšší jako pozici, nějaká manažerka nebo tak, tak aby to dobře fungovalo pode mnou, tak bych určitě chtěla, aby se mi jako ty lidi svěřili s tím ...jakože jak by to chtěli, že jo, takže určitě nějak takhle. A ještě jakože, aby to ne...jako ...aby jako zapadla, aby byl vidět ten člověk. Jakože opak introverta, jestli to můžu takhle říct.

Určitě, určitě.

Tak to no. Jinak laskavost určitě asi možná ještě bych tam dodala, jestli je to vlastnost.

A myslíš si, že ti k tomu pomůže i škola získat takový vlastnosti?

Já myslím, že jo. Záleží určitě jako asi jak jaká, to podle mě není o škole, ale spíš o těch lidech, co tam jsou, co vás prostě naučej, jakože být ...jako takový vlastnosti mít no.

Super. A ty už jsi zmínila vlastně takovou tu trochu průbojnost, tu prezentaci. Tak myslíš si, že vlastně je to dneska nutný, aby byl člověk průbojnej, hádavej až trochu?

Já myslím, že určitě protože člověk, kterej radši jde s davem a neřekne ten svůj názor, tak prostě jde, je ticho a někdo si ho nevšimne, takže určitě když je ten člověk trochu jakože hádavej a drzej, tak podle mě jako se víc ukáže a ty lidi si ho pamatujou pak. Zas ať to není do extrému, to zas ho pak nebudou mít rádi, ale něco takhle to do sebe určitě má no.

Super. A myslíš, že je teda v pořádku, když člověk někdy lže a podvádí?

Záleží v čem teda, když je to třeba malá lež, jakože taková ta milosrdná, jak říká moje babička, milosrdná lež, jakože když se někdo zeptá, jestli mu to sluší nebo jestli je třeba chytrej nebo takhle takový ty otázky a zalže trochu někdo, tak to určitě nevadí, protože už zas nechceme shodit nějakou tu jeho tu, že jo. Ale zase když pak se jedná o nějaký věci

důležitější, tak za mě ne no. I když jako teď se říká, že ve škole jde spíš vo to, jak co kdo líp popíše nebo jak líp podvádí, že jo, to je jasný. Tak kdo to neudělá, že jo? Ale za mě to není dobře no.

Super. Co je podle tebe nejdůležitější se ve škole naučit?

Za mě záleží v jakým, kdo oboru se chce prosadit, že jo, to je jasný, ale za mě to je ...to budem potřebovat všude prostě, čeština a ty jazyky a to se váže i k tý češtině tak ty, že jo, jak děláme ty prezentace a referáty a nevím třeba slohy o nějakých jako pocitech nebo o takovýchhle, tak to je za mě nejdůležitější no.

Super. Co je podle tebe smyslem školy?

Smysl školy ...no ...Tak určitě se asi nějak seberozvíjet, protože záleží, jakože jak kdo, jak se pak věnuje třeba tomu. I když třeba ve škole nedělaj nic, ale pak doma prostě si to vezmou a seberozvídej se doma s tím, tak jako to mi přijde, že to má prostě takový jako možnosti, že třeba v tý škole něco jakože otevrou, nějaký téma a toho koho to zajímá, tak se tomu pak věnuje i po tý škole, jakože třeba si k tomu sedne a takhle no a to mi přijde hrozně super, ale na druhou stranu mě zas hrozně vadí, že v tý škole to je prostě sednou, známka, test a to je prostě všechno no. Nekoukaj úplně třeba co ten člověk jako má v sobě úplně a koukaj jenom na ty znalosti a počítaj ty chyby a podle toho je ta známka no, ale tak to má asi každě, si to tak myslim no.

To ...si myslim taky. Tak jo. Máš pocit, že se ve škole učíte něco, co v životě potřebovat nebudeš?

Tak to je teda ...tak to je jasný no. Tak kdyby sme se učili jenom to, co budem potřebovat, tak to bysme tady ani nemuseli být, že jo. No tak samozřejmě, tak třeba přírodopis, že jo, jako nemyslím biologii, ale myslím přírodopis, takže třeba šutry, takže mineralogie, petrologie. Dějepis ...záleží jak co, že jo. Samozřejmě je důležitý vědět o historii, ale ne zas úplně tak dopodrobna zase, že jo. Fyzika, chemie, tak to záleží, že jo, pak jakože ...co, no myslím, že žádný vzorečky uhlovodíku nebudu potřebovat v životě, to je jasný, ale jako je dobrý to znát no. Fyzika jako myslím, že všechny ty výpočty o nějakých hmotnostech a tohle taky nebudu potřebovat, ale zase je dobrý vědět, prostě jak to funguje, že jo, ...prostě no. Co ještě? ...Matematika, no tak to je jasný, že jako je potřeba. Je to základní předmět, ale zase všechny ty slovní úlohy o nějakých zahradách jako tak dobře no, tak dobře. Jinak jazyky ...no výtvarku, to taky ne, ale zase to jako podle mě nevadí, jakože se prostě, to je spíš na odpočinek bych řekla. Pracovní činnosti, no to bych tady mohla vyprávět donekonečna, co všechno za předměty, no tak záleží no.

Dobře. A naopak je něco, co ti podle tebe chybí v té škole?

No tak určitě. Jak jsem řekla na začátku ta finanční gramotnost. Ta určitě no. Jako máme teď tady občanskou výchovu, že jo, ale záleží, jaký ten učitel to učí no, když jako ...co jako prostě od té ...jak funguje jako ta země nebo ten daný stát, by mě spíš jako zajímalo, aby to někdo jako rozvedl víc třeba. Jak to funguje i na úřadech. Co po těch 18 nebo 15 letech, co všechno prostě musíme si zařídit, jak prostě se jakože odpojit nebo prostě od rodičů, jakože se od to ...jak prostě začít, nebo takhle prostě nějaký ty ty ...rady no. Nebo jak začít třeba ...začít jakože ...Když někdo nedělá jakože ...státně jakože nemá tabulku jako ...výplatu v tabulkách, tak jak začít podnikat nebo takhle. To je taky podle mě důležitý jako vědět. Možná fakt by tady nebylo tolik jakože firem, který by zkrachovaly, kdyby se to učilo, ale kdo ví no. Tak to určitě mi tady chybí no.

Super. Hm. Co by sis představila pod pojmem životní dovednosti?

No ...Tak určitě asi umět se o sebe postarat no, jakože prostě s těma penězma umět nakládat. Umět si to prostě v životě zařídit sám. Samostatnost, to je podle mě hodně jako ...život podle mě to naučí, jakože až pak, když jdeš úplně na dno a jsem na to sám, musíš to vyřešit sám, tak to je podle mě jakože umění celkem, protože většinou když je někdo na dně, tak potřebuje pomoc od někoho a není samostatnej, což jako neříkám, že je špatně, ale podle mě to je životní dovednost, jak to umět prostě sám si vyřešit problémy. A ...vydělat ty peníze no. A být šťastnej v životě. Dělat, co tě baví. To je takový to no. Tak je to samozřejmě víc, ale ty hlavní podle mě jsou takovýhlesto jako uvědomit no.

Super. A co by z toho bylo úplně to nejdůležitější?

To top nejdůležitější ...Tak teď jako záleží, jestli řeknu buďto peníze anebo štěstí, ale ...já bych řekla spíš to štěstí, nebo ta radost z toho života, jakože umět se na sebe spolehnout, být jakože rád sám se sebou, trávit sám se sebou čas, nepotřebovat k tomu někoho, aby vás zabavil třeba nebo takhle. A pak ty peníze no, ale první podle mě ...když si vyděláme ty peníze, tak pak jsme vlastně šťastní z toho, nebo bysme si ...máme se v životě dobře, takže to pak nějak souvisí podle mě s tím.

Určitě. Taky se chci zeptat, na jakou střední školu se hlásíš? Myslím to, jestli je to s maturitou, vyučákem.

Tak já se hlásím na maturitní obor.

Super. A vlastně zanedlouho budou přijímačky.

Ano.

A tam se taky skládají z češtiny a z matematiky?

Hm.

A máš pocit, že tě na to škola sama dobře připravuje?

No ...jako tak 50 na 50 no. Jako podle mě by to do příštích let měli to udělat jinak trochu. Měli by podle mě už od nějaký 8. třídy třeba tomu trochu nějak ...jakože navazovat za mě, nebo aspoň třeba dělat nějaký takovýhle testy podobný, protože já vim, že třeba ...před půl rokem, že jo, jsem až nějak narazila, že prostě budu dělat vůbec nějaký přijímačky. Jsem říkala ježišmarja, cože? Začala jsem teda chodit na doučování samozřejmě, že jo a tohle, ale vim, že to jako bylo pro mě hrozně těžký se vůbec začít soustředit na to, protože ve škole prostě byly jednostránkové testy, že jo, nebo nějaký diktáty a teď jsem měla tady 8 nebo 9 stránek prostě nějakýho textu, příběhy různý, podnět, přísudek, tady to všechno a byla jsem z toho úplně, že tak to nemám, jako vůbec nemám jako snahu se to naučit, že jo. Teďka to samozřejmě vidim jinak, že jo, ale jako snad ani za rok bych se nenačila na 50 bodů určitě, ani na 40 možná no, možná jo. Ale jako no takhle no. Určitě se na to zaměřit víc no, hlavně když to vědí, že jo, že to budem dělat, tak jako trochu změnit jako tu výuku k tomu no, ale tak to je na nich no. Jenom bych to takhle asi víc ...že by to bylo snadnější pro ty děti pak určitě no.

A to doučování to máš od školy nebo mimo školu?

Mimo školu.

Mimo školu. Super. Tak jo. Bavíte se někdy s učiteli o tom, proč se něco učíte?

No úplně ne asi nebo já myslim, že to spíš jako ani nikoho nezajímá, nebo je to spíš jako naučí ...test, a pak to je prostě vypustí úplně z hlavy, nebo takhle no.

Že tam chybí to propojení s tím reálným světem.

Hm. Tak jako upřímně jako jo, třeba někdy jako nějaký učitel nebo učitelé dává, jakože nějakou vsuvku do toho, že kdy to v reálnym životě můžem využít třeba. Jo, to třeba v tý fyzice, že jo, tak jako dává paní učitelka jakože ...jakože v reálnym životě, kde se to jako používá, nebo kde se to to. Tak to no. V tý matematice já nevim, kde by se to využilo, ale určitě jako to nějaký využití má no. V tý češtině tak to jak se nejspíš píše nějakou ...nějaký postup práce třeba nebo tak to je jako jasný. V angličtině mluvíme, že jo,

konverzujeme v angličtině, abysme se domluvili pak, jakože v cizí zemi. Tak to jako jo, jako jo, ale ne ...takže tak 50 na 50 no.

Super, my vlastně to ...možná nějak vnímáš, ale nemluví se o tom? Možná?

Jo, jo, jo, možná jo no, tak nějak.

Super. A myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

Ne ...určitě ne. Jako s vlastní chybou, jakože když udělám nějakou chybu, tak jestli se pak učim v tý škole to napravit? Nebo jakože to nějak takhle ...?

No jak to vlastně třeba ty učitelé viděj. Jestli ti řeknou, no to je chyba, to je hrozný. Anebo jestli ti řeknou, jo, to je chyba, tak to máš prostor se zlepšovat třeba.

No tak jako. To je takovej zvláštní ...jsem takhle nad tím nikdy nepřemejšlela, takže teď to jako úplně jako nad tím přemejšlim ...tak určitě mi někdy nějaký učitel už tohle řekl, že to je chyba. To jako nevíš? No tak to je prostě ...dál nejdeš, dál prostě nejdeš, že jo, tady si skončila, nebo dokud se to nenaučíš, tak nejdeš prostě dál nebo takhle, ale určitě mi jako třeba i řekli, že no tak nevádí, tak příště bude třeba jiná látka, kdy to pochopíš. Prostě každému jde něco, že jo no. Ale spíš jako ...zase je to o těch lidech to prostě je no všechno, jak to kdo namotivuje. Takže jako zas 50 na 50 bych řekla no, že jak co no.

Určitě. Takže bys teďkon řekla, že třeba ...by si i sama tu chybu, kterou by si třeba někdy udělala, že by si jí vnímala jako bod, kterej tě může posunout dál i?

Já myslím, že to je o tom, jak je ten člověk nastavenej, i když prostě má vysoký sebevědomí nebo zdravý sebevědomí, tak si řekneme, tohle mě prostě nezastaví, abych jakože šel dál. Ale pak, když je ten člověk, třeba že jo v tý škole, prostě mu řeknou, že nejdeš prostě dál, pak mu třeba rodiče i vynadají doma, že prostě to ...tak si prostě řekne, no tak zůstanu prostě na místě no. To jsem na místě a už se neposunu no, ale je to škoda no. A taky záleží, jestli ten člověk na to má, ale to si nemyslím, že to je o tom zas, podle mě na to má jako všichni, když se do toho nějak opřou zase.

To je super. Zažíváš ve škole úspěchy?

No. Jako tak určitě. Zase jako najde si to svoje místo. Mně teda nejde jako fyzika, matika, chemie, tohleto mi vůbec nejde. To jsem vždycky na trojkách, i když se snažim sebevíc, ale zase třeba chodím do školního parlamentu. Třída mě zvolila, jakože ať jsem zástupce třídy a to jsem dostala, jakože i pochvalu od ředitele nebo od třídního učitele jakože na

vysvědčení, že jako se zapojuju a takhle. Ale spíš jako úspěchy ...no záleží jako jaký úspěchy, že jo, jakože bych byla nějakéj premiant, že bych měla jedničky, tak to určitě ne. A oni o to nějak jako nestojim upřímně nebo tak no. Myslím, že ani ti premianti o to nestojej, že by chtěli jedničky, nebo že by chtěl nějakou, jakože pochvalu, protože to dělají pro sebe hlavně, podle mě pro ten svůj pocit. Takže asi úplně ne, ale tak jako někdy mě občas pochválí někdo, tak mám radost z toho určitě.

Takže je to pro tebe důležitější než ty známky?

Určitě no, určitě. Za mě je důležitější ...je mi jedno, jakou dostanu známku, ale hlavně, že já vim, že jsem pro to něco udělal a že třeba z toho něco fakt umim a pamatuju si to a bude mi z toho něco do života.

Skvělý, a pak ještě poslední otázka. Co si představíš pod spokojeným životem?

No, tak za mě určitě dělat něco, co mě baví. A myslím to i s tou školou, i kdybych se prostě nedostala třeba na maturitní obor, tak hlavně prostě najít si nějakou školu, která mě bude bavit. A nebudu prostě naštvaná, tam chodit do té školy a říkat si, no tohle prostě se nechci učit, nechci prostě to dělat. Proč pak to vlastně jako i v životě mám takovou náladu prostě, že jo, když to vidím na těch učitelích, třeba že neradi učeť, tak prostě to je prostě, že né, jsou otrávený, a pak to přenáší na ty žáky a tohle. Takže abych byla šťastná v životě, tak prostě ať něco, co mě baví no a bavit se s lidma, který prostě to budou mít stejně. A nebudou prostě dělat věci s odporem no, se rozčilovat kvůli blbostem jo, řešit prostě takový blbosti a přenášet to na mě.

Určitě a myslíš, že v tom teda hraje roli i ty ...peníze? Ty finance?

Určitě no. Jako nerada to říkám takhle, že jo, jak je takový naprd jako říkat, že no prostě peníze jsou důležitý, ale bohužel to tak je no. Jako byli tady komunisti, že jo, který jako chtěli, aby všichni měli jako stejný peníze, aby si mohli dovolit jako stejný věci, ale nefungovalo to, takže to prostě muselo být takhle no, že každej si prostě vydělá jako nějaký svoje peníze, svoje finance, tak to musí pak ...pak prostě s tím žije takhle no. Bohužel.

Takže potom, když bys měla vlastně upřesnit, co je důležitější, jestli to štěstí, anebo ty peníze, tak už jsi tak jako řekla, že spíš to štěstí, ale že to bez těch peněz nejde.

Určitě no, tak jak jste to řekla, tak tak bych to řekla. Štěstí je důležitější, ale bez peněz to bohužel nejde no.

Super, to je všechno. Děkuju.

Rozhovor jablečně zelený (žákyně)

Tak moje první otázka je, co je podle tebe v dnešní době nezbytný, aby člověk znal a uměl?

Tak jako ty základní asi prostě informace, prostě aby věděl ...prostě ty základní věci. Potom jak třeba bejt dobrej jako zaměstnanec a v tom životě se jako uživit' a nějak jako pracovat ...nějak jako ...Jak to mám říct? Prostě bejt dobrej i třeba zaměstnavatel místo zaměstnance a ...no, to je asi všechno.

Dobře. A myslíš si, že třeba před 20 lety to bylo jiný? To, co lidi potřebovali v životě znát a umět?

To si podle mě myslím, že třeba před 20 lety bylo hlavní to jako ...nevím, jestli to neřeknu blbě, ale jako hospodářství a takhle. A teďkonc to je spíš víc jako na ty technologie, že nejsou ty ruční práce a dělaj to spíš jako roboti a takhle.

Super. Hm. Co si myslíš, že je dneska nejvíc oceňovaný, když člověk umí?

Hm, pracovat s lidma asi. To jako spolupracovat a takhle obecně. Pak třeba jako vy ...vykomunikovat to třeba jako jazyky a takhle. A no. A potom jako taky ručně stručně, to je taky asi ...

Umět to i s rukama.

Přesně.

Skvělý a jaký vlastnosti podle tebe asi dneska člověk potřebuje?

Vlastnosti? Bejt jako na lidi, prostě jako v pohodě, že třeba se umět jako ve společnosti chovat a takhle. A ...Hm. No, to je asi všechno, nic jinýho mě nenapadá.

Super, super. A myslíš, že ti k tomu pomůže i škola, že tě to nějak jako naučí?

Naučí mě to bejt v tý společnosti třeba. A ...V tý společnosti bejt, potom třeba jak se chovat k těm dospělým a takhle, ale to pak je podle mě na rodičích občas nebo většinou. A ...Naučí mě jako škola bejt dobrej ...být dobrý zaměstnanec, ale to je tak všechno, co podle mě co mě naučí.

Super. Myslíš, že, k těm vlastnostem ještě, že třeba je v pořádku, když někdo podvádí?

No jako nemělo by ale ...myslim si, že jako kdo umí, umí prostě. Že si říkám jako, že nemělo by se podvádět samozřejmě, ale v určitý míře, jakože třeba když někdo prostě jako podvádí, jakože hodně, že nevim, co dělá prostě, tak to je špatný, ale když třeba to ...nevim, to nevim, jaký příklady jsou v pohodě, ale když třeba u testu bude podvádět, kterej je třeba zbytečnej třeba ...Co je zbytečný? Tady ve škole. No ...Třeba fyzika nebo chemie. Tak ...tak tam si myslim, že to je takový, když ten test je fakt těžkej a ty učitelé to dávaj fakt těžký, tak když si napíše třeba vzorečky jako tu pyramidu a takhle, tak to je, myslim, že se dá ještě to ...v pohodě a že se tím tahákem ještě zapamatoval a třeba to nebude potřebovat.

To je taky pravda a myslíš, že teda v dnešní době třeba člověk potřebuje i to bejt průbojněj,
hádavej až takovej?

Jako podle mě jo, protože dnešní doba, jakože to je takový, že když něco chceš, tak si o tom musíš říct, že ti to jako nikdo nenabídne, nebo takhle a ...ale jako ne, aby byl takovej, že až vyčítavej a prostě aby všechno dělal a takhle.

Super a hm, co myslíš, že je ...že vlastně je nejdůležitější se ve škole naučit?

Nejdůležitější ...Jako teďkonc obecně jako na základní nebo i na střední?

Na základní.

Jo. No asi ty všeobecný informace. To si myslim, že jako důležitý, že ...si myslim, že třeba mě dějepis nebavil a teďkonc když se bavíme o druhý světový válce, tak mě to baví a říkám si, jako je to důležitý, abysme se z toho jako použili. Tak to si myslim, že je důležitý jako třeba dějepis a ...ještě jednou, jak byla ta otázka prosím? To si myslim, že je jako důležitý, že?

Co je nejdůležitější se naučit ve škole?

Jo. Hm, pak jako určitě se nějak srozumitelně vyjadřovat, jako nedělat chyby, hrubky. To je, myslim si, že důležitý, protože no ...to je prostě důležitý. Potom nějakou jednoduchou matematiku, si taky myslim a za mě je asi nejdůležitější ve škole zeměpis, protože jako ty zeměpisný pojmy jsou, si myslim důležitý a prostě když někdo neví, kde co je, tak je to takový divný.

Na jaký planetě to vlastně žije, že jo?

Přesně.

Super. A jakej teda smysl podle tebe má chodit do školy?

Hm ...smysl jako ...Co za jakym účelem? Nebo jako? Asi ...Hm

V pohodě, klidně přemýšlejte, to je v pořádku.

Já nevím teď konc. Hm ...Nějak jako si nastavit ten čas, že třeba prostě mám teď 6 hodin se učim, a pak jako jdu něco, takže naplánovat si to jako, že to bude, jak třeba ty rodiče vstávají do školy, tak jako že si to natrénuje. Ale nevím, jestli to je dobře v 8 už ve škole bejt. A ...smysl to má ...jako ...Je dobře, že chodíme do školy, že jako fakt se to naučíme, ale zas si myslim, že tady nějaký jako předměty dost chyběj, že třeba ...mám upřesnit?

Určitě. Já se na to dokonce i potom ptam, tak klidně s tím můžeme začít.

Tak třeba si myslim, že tady ve škole chybí, jak se v životě uživit, jak prostě hospodařit s penězma. Hm ...potom ...No hospodařit s těma penězma. To si myslim, že je důležitý. Potom prostě jak to v tom světě žije. Protože jako mě připadá, že v tý škole nás učí, jako co už bylo a co už je prostě takhle daný a neučej třeba jako co se teď konc ve světě děje, že abysme měli nějakou představu o tom, co se v tom životě děje. A ...potom určitě nějaký podnikání. Třeba když by někdo chtěl bejt podnikatel, tak třeba prostě naučit ...naučit ty základní informace, ať maj nějakou představu o tom prostě, jaký by to bylo, ať třeba nenastupujou na školu, a pak je to třeba nebude bavit, protože nevěděli, jaký to je a ...Hm ...no ...Ještě co tady chybí? No, to je asi všechno, jestli mě ještě něco napadne, nevím.

Super a co myslíš, že teda, ty už jsi tak zmínila tu chemii a fyziku, že jsou takový zbytečný. Myslíš, že ještě něco dalšího tak jako je tady tak navíc trochu?

No ...Ta chemie si myslim, že je trošičku navíc, ale zase jako je dobře, že jí máme, že třeba víme prostě, co je jedovatý, na co nemůžem šahat, že kdybysme se potom dostali jako k styku, tak nás to může otrávit a takhle. Tak to si myslim, že je důležitý zas jako nějak. Fyzika ...Ta si myslim, že je do určitý míry důležitá taky, že bych si řekla, že jako něco je zbytečný a něco je jako zas důležitý. Hm a potom ...si myslím, že třeba kameny ...je to zbytečný, takže třeba přírodopis teď v tý devítce je takovej zbytečnej, že jako se bavíme i o těch geologickech vědách jako ta zemětřesení a takhle, tak to si myslim, že jsou prostě jako všeobecný. Ale třeba ametyst a ty mě to nezajímá, jakože to si myslim, že to takový nedůležitý. Ale ...zas třeba v tý osmičce nebo jo v tý biologii, tak ta byla důležitá. A ...ještě mi připadá trošku zbytečná matematika, i když jako mě baví, ale připadá mi zase

do určitý míry ...jako v životě ani třeba moje rodiče se nepotkali s rovníčkama, aby nějak to jako dávali no. Ale jako ta matika mě celkem baví, tak proto to možná neříkám, takže. Ale taky do určitý míry mi připadá zbytečně. Jako s procentama v pohodě, přepočítat si jestli vám třeba prodavačka vrátila dobře, to je taky důležitý, ale ...no, ale ...jinak bych to to taky nedávala.

Super, takže je to spíš o tom, že už je toho moc a některý ty věci jsou takový moc odborný a k ničemu.

No jo no. Přesně, přesně. Že bych to třeba tím právě nahradila, tím ...těma věcmama jako důležitějma. To hospodaření a takhle ...ty finance no.

Super. Hm. Co by sis představila pod pojmem životní dovednosti?

Hm. Životní dovednost? Jako ...nevím, jestli to teď říkám dobře, ale mi to připadá, jako že co ten člověk jako životní dovednosti, co ten člověk za tu dobu co žije, jako zažil a ty zkušenosti co jako pobral a ...hm ...Co jako dokáže a no ...dokáže a že třeba když něco zkazil, tak si dokáže z toho poučit a takhle a že prostě o tom světě jako ví, co ...co jako dělat a takhle no. Jako má představu o tom v životě.

Super. A co by ti z toho přišlo jako úplně to nejvíc důležitý? Kterou jako životní dovednost, kterou ten člověk získal, je pro něj ta nejdůležitější?

Ty zkušenosti asi bych řekla, protože ...si myslím, že ty zkušenosti tě naučej a vlastně budeš mít vlastně představu o tom životě a poučíš se vlastně z těch dovedností a prostě no ...a poučíš se z toho. No.

Super. Hm. Hlásíš se na střední školu?

Asi ...

A na jakej typ? Jestli je to s maturitou, s výučním listem?

S maturitou.

S maturitou, super.

Gymnázium tady mělnický.

Jo? Super. A jak vlastně tam vypadají ty přijímačky na ten gympl? To je matika čeština?

Matika čeština no. No jo a žádný pohovor ani motivační dopis tam není, takže dobrý.

Super. Aspoň ...něco. A jak se připravuješ na ty přijímačky? Myslíš, že ti stačí to ze školy nebo máš nějaký doučování?

To nestačí ze školy, si myslím, že to určitě nestačí ze školy ...mě mě osobně by to nestačilo. Chodím na doučování a ještě se učíme jako doma a ...mám takovouhle bichli těch přijímaček, takže mám jich dost no. Ale ta škola ...ta škola by ...jako ta škola vás něco naučí, ale myslím si, že jako v tý devítce musíte pokračovat dál a nemá jako čas ještě připravovat na ty přijímačky, že třeba ještě musíme něco doprobrat, když jsme byli třeba pomalý. Ale jako teď konc třeba na matematiku a na češtinu už jako s paní učitelkama děláme něco, že si procvičujem a takhle, ale nestačilo by mi to.

Určitě, a to doučování máš od školy nebo mimo školu?

Jak od školy?

Jako jestli tě doučuje některý z vyučujících?

Jo, jo takhle. No ...chodim v pondělí 1 hodinu tady. Tady paní učitelka mě doučuje na matematiku, ale zbytek tejdne chodim pryč.

Hm. Super, takže máš takovej pocit, že spíš je toho v tý devítce už tolik moc, že ty učitelé v podstatě nemají ani čas vás připravovat.

No, jako jo. Jo a myslím si, že ty předměty, tu matematiku a češtinu, nemáme tak často týdně, abysme potřebovali, že to prostě jako nestíháme a máme i třeba fyziku a takhle. A ty učitelé nám dávaj písemky ...

Chápu.

Takhle. No, to je asi tak všechno.

Super, super. A bavíte se někdy s učiteli o tom, proč se něco učíte?

Hm, občas nám řeknou, k čemu nám to bude a ...vždycky třeba na fyziku začínaj: Teď si myslíte, že vám to k ničemu nebude, ale jako fakt to k něčemu bude. Takže to jako ...To si myslím, že jako něco říkaj, že to je jako užitečný a takhle. A něco říkaj, že to bude pak, takže to nevim, jestli bude to ...fakt využiju.

Určitě, takže spíš většinou řeknou: No a to budete potřebovat, ale neřeknou proč.

Jo, jo, jo. Přesně. Jo, jo.

Super.

Řeknou: No ještě to teď konc nebudete potřebovat, ale pak budete.

To je super. Hm. Myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

To si myslím ... Jakože jak s vlastní chybou? Jenom to ...

No, když třeba uděláš nějakou chybu, co třeba ty učitelé většinou udělaj? Řeknou ti, to je špatně? To musíš zlepšit. Anebo ti řeknou, to je v pořádku, to prostě k životu patří a je to tvůj prostor k tomu se zlepšit?

Zas jako jak kdy. Někdy řeknou, že prostě to je jako ... to se musím prostě naučit a bez toho to nejde dál. A ... někdy jako ... když to nejde, tak když to třeba celý třídě nešlo, tak se na to zas jako znova podíváme a procvičíme si to. Ale ... myslím si, že s tou vlastní chybou nás moc nenaučili pracovat, že prostě to je jenom, že se to prostě musíme natvrdo naučit a bez toho nejede vlak. Takže ... si tak myslím.

Myslíš, že ve škole zažíváš i úspěch?

Jo, to určitě. To asi ... si říkám, že když se mi třeba povede nějaký těžkej test, tak si řeknu ... tak mam radost.

Tak super.

No.

Takže to pro tebe ten úspěch ve škole představuje i to, že uspěješ v nějaký třeba zkoušce?
Nebo testu?

Jo, to jo, to určitě.

Super. Hm. Co si představuješ, je to poslední otázka, pod spokojeným životem?

Hm ...pro mě by byl spokojenej život jako ...Mít dobrou práci, dobře vydělávat. Hm, potom určitě asi mít nějakou rodinu. A ...prostě ...no. Mít rodinu, dobrou práci. Ještě něco? Mě ještě něco napadne. Jako žít si prostě šťastně, že nebudu v nějaký krizi, nebo nebudu třeba zadlužená, prostě nemít žádný jako ...mezení, že třeba když budu něco jako potřebovat, tak si to prostě koupim. A když jako ...no. A mít třeba barák hezkej a takhle.

Určitě. Takže si myslíš, že ty peníze tam jsou důležitý?

No to určitě teďkonc bez peněz vlastně jako nic ...Jako asi budou nějaký orgány, který vám jako zachrání a takhle, a to životní minimum, to já neumim. Já se v tom nevyznám. A ...ale jako myslim si, že ty peníze v ty dnešní době jsou důležitý a budou podle mě ještě důležitější a důležitější. No.

Super. Takže třeba ...hm ...I ta, ten vztah mezi štěstím a těma penězma je prostě neodmyslitelný? Že lidí, co třeba by neměli peníze, by nebyly tak šťastný?

To zas ...jak, jak kdo. To si myslim, že třeba někdo může bejt bez peněz ...může mít třeba ...prostě v přírodě bejt a takhle. Ale zas pro někoho to je jako ...k životu tak potřebný, že vlastně se bez toho neobejdou a ...Ale jako zas bych řekla, že to není, jako že je daný, že budete šťastný jenom, když budete mít peníze. Zas to je na člověku, jestli ...jestli ...jestli prostě je rád, když si žije a nemá třeba takový ty prostě finance a takhle. Ale zase jako je to na člověku.

Hm. Super. Děkuju.

Rozhovor fialkově modrý (žákyně)

Takže ta první zní, co je podle tebe v dnešní době nezbytný, aby člověk uměl nebo znal?

Hm. Jako uměl, jako takový ty ...jako věci třeba ze školy nebo jako ...jako vlastnosti prostě jako?

Hm. Oboje.

No tak ze školy, že jo, třeba číst psát prostě takový ty základní jako věci. A ...třeba jako umět uznat jako svojí chybu. Hm ...umět jakoby pomoc ostatním, nějak prostě vyslechnout, být nějak jako nápomocný a užitečný, jenom třeba ne jako z hlediska třeba jako ...vědomostí jako známek, že prostě že jako jsem chytrá, že mám dobrý známky, ale i být jako ...užitečná jako člověk jako uměl být prostě nápomocná prostě a tak.

Super, a myslíš, že třeba před 20 lety, přibližně, to bylo hodně jiný, to co člověk potřeboval v životě?

No, tak jako hodně jiný ...Ty základy jsou podle mě furt jako stejný.

Co si myslíš, že je teď konc nejvíc oceňovaný, když někdo umí?

Tak jako ...být jako pracovitý, si myslím jako celkově. Prostě umět jako fakt na něčem třeba dřít, ale ...právě být jako ochotný, prostě pomáhat ostatním a tak.

Super. Hm. Teď k těm vlastnostem jaký si myslíš, že dneska člověk potřebuje?

Hm. No, jak to říct ...jako být tak nějak jako odolný vůči nějakým jako věcem, jako ne ze všeho se prostě složit. A právě jako nápomocný. Nevím, třeba empatický a tak no.

A myslíš, že ti k tomu může pomoci škola se vlastně ...takový vlastnosti získat?

Si myslím, že do určitý míry jako určitě jo.

Hm a myslíš, že k dnešnímu životu člověk potřebuje taky ...sem tam lhát nebo být hádavý?

Tak určitě hadavý jako jo. Jako ani ne třeba hádavý, ale jako umět jako dupnout a ukázat si jako tu svoji třeba pravdu, nebo to, co si jako myslí. Ale ...jako lhát, to je takový jako těžký no. Jakože lhát hodně a v takových těch závažných věcech asi ne, ale některý lži jsou prostě takový jako dobromyslný no. Takže jako.

Určitě. Hm. Co je podle tebe nejdůležitější se ve škole naučit?

Jako zase z předmětů? Nebo z toho jako ...?

I z předmětů i tak obecně.

Tak z předmětů ...asi fakt jakože základy, že jo. Tak jakože ...na tý základce stoprocentně, a pak na tý střední, prostě to co fakt jako asi budeme jako využívat v tom životě. Jakože když někdo ví, že prostě určitý věci potřebovat nebude, tak si myslím, že jako není důležitý, aby je prostě znal jako hodně do hloubky. A k těm vlastnostem jako umět třeba pracovat jako v kolektivu no.

Hm. Jakej je podle tebe smysl školy teda potom?

No tak, aby jsme se něco naučili, jakože ať už do toho života, tak z těch věcí jako z předmětů, aby prostě z nás jednou jako mohlo něco bejt, abychom byli dobří v určité oblasti jako nějakých věcí. A ...Nevim, o tom to asi je, aby jako ...jsme prostě byli chytřejší, aby tady nebyla jako za mě ...prostě lidi, co jako vůbec neuměj no.

Jo, na to už jsi taky trochu narazila, na to ...máš pocit, že vlastně se ve škole učíte něco, co vůbec ve škole, teda, v životě potřebovat nebudeš?

Tak ...ono ze začátku se to jakože ...že my nevíme, co pak jako z nás bude, že jo. Tak jako ze začátku se říká, že základy, že? Takže bereme, že to jsou teda základy, že to budeme potřebovat, ale teď už třeba v tý devítce si myslím, že každý už trošičku aspoň malinko máme našlápnuto prostě tam, kam bysme jako chtěli směřovat. A ...myslím si, že prostě když už nám třeba něco nejde, tak víme, že se tomu jakoby nechceme věnovat, tím pádem prostě ...určitý jako věci si myslím, že jsou pro některé jako fakt zbytečný.

Že třeba něco se bere až zbytečně moc do hloubky.

Hm. Jo, určitě.

Super a je tu naopak něco, co třeba myslíš, že by si v životě potřebovala, ale škola tě to neučí?

Hm. Podle mě víc ...jakože ty předměty nebo věci zaměřený na tu naši osobnost, abysme se víc jako poznávali jako osobně nebo i ty ostatní. Umět se prostě jako chovat k těm lidem v tom našem kolektivu.

Super. Hm. Co by sis představila pod pojmem životní dovednosti?

No tak asi třeba vydělat jako peníze něčím, co umim. Ale zároveň jako ...dokázat si ten život uspořádat tak, abych byla šťastná já, ale zároveň i v podstatě jako lidi kolem mě, pak třeba v budoucnu, že jo, děti, ale i jako rodina, aby prostě se nedívali jakoby na někoho ...jako by se měli, já nevím, stydět, nebo prostě někdo, kdo dělá něco špatného. Takže asi tak no.

Hm. A je třeba z toho něco, co vnímáš jako úplně top, jako ten základ?

To ...to asi ne, protože jako každý má tu hranici jako štěstí nějak jinak. Teď já si taky představuju, jak bych jako nějak ideálně mohla žít, ale za pár let se to jako můžu změnit, takže prostě asi jako být šťastný no, je hlavní.

Dobře. A ...taky se tě chci zeptat, jestli se hlásíš na střední školu?

Ano.

A případně je to škola ...gymnázium? S maturitou nebo výuční obor?

Jsou všechny s maturitou, ale gymnázium to není ani jedna.

Dobře. A ...hm, tam jsou přijímačky z češtiny a matematiky?

Ano.

A máš pocit, že tě na to škola tady dobře připravuje?

Z češtiny bych řekla, že určitě jo. A ...z matematiky to těžko říct, jako já jsem na ni nikdy nebyla nějak dobrá, tím pádem mám možná pocit, že určitý věci neumím tak, jak bych chtěla, ale asi ...to není jako vina učitelů nebo tak. Já mám ...prostě mi to jako tolik nejde jako ta čeština třeba.

Chápu. Takže nechodíš někam na doučování?

Jo. Chodím na matiku i na češtinu.

A úplně mimo školu?

Úplně mimo školu.

Úplně mimo. Dobře. Hm. Tak jo. Máš pocit, že se s učitelem bavíte o tom, proč se něco učíte?

No tak jak s kterýma. Oni někteří o tom moc jako mluvit nechtějí, že jsou jakože ...mají striktně daný, že se to jakoby musíme naučit a že jako je nezajímá proč nebo tak. Prostě oni už to taky dělají x let, tak jako už to nehodlají měnit, ale ...jako někteří nám to asi jako zdůvodňují nebo zdůvodňovali párkrát, ale jako většina moc ne.

Hm. Super a myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

Jo, myslím, že jo.

Super. Hm. Zažíváš ve škole úspěch?

Jakože v jakém slova smyslu? Jako ta známkový úspěch, nebo ...?

To ...to je na tobě. Co ...co pro tebe třeba představuje ten úspěch ve škole?

Tak za mě z mého pohledu ne, protože prostě nikdy jsem nebyla extra nějak chytrá, nikdy jsem jako ...já nevím ...Hm. Někteří jakože třeba prezentují školu v určitých prostě věcech, tak tam jako to jsem nikdy nebyla, protože nikdy mi nic jako nešlo jako extra, že bych to mohla jako prezentovat někde. A zároveň jako i v tom kolektivu ...jsem, jakože nezažívala v poslední ...jako dobu nějaký jako úspěch dejme tomu, že bych se jako bavila s hodně lidma, nebo že bych jako se tady měla, já nevím, dobře nebo tak, takže jako ne.

Dobře a myslíš, že třeba ...hm, učitelé, když uděláš nějakou chybu, dejme tomu, třeba na to reagují pro tebe příjemně, nebo spíš nepříjemně?

To záleží právě jako v čem no, protože ...někde ne, ale někde jsou s tím prostě v pohodě a jsou nám jako nápomocný.

Super. Hm. Co si teda představíš jako spokojenej život?

Spokojenej ...no tak. Být prostě šťastná. Mít jako ...rodinu, finance na to, abych prostě ...jsem byla jako zabezpečená, abych si mohla dovolit to, co chci, co mi jako v tom životě třeba dělá radost a tak. A ...neohlížet se jako za zbytečnými věcmi prostě no ...nevím, jak to jako ...

Určitě. Takže si myslíš, že tam třeba ty finance hrajou velkou roli ...v tom?

Jako určitě jo, ale ...když prostě kolem sebe jako máte lidi, kteří vám ...tou šťastnou jako bublinu okolo vás vytvoří, tak pak ty finance už jdou podle mě tak jako stranou, ale zároveň když jako ...vyděláváte hodně, tak samozřejmě si to pak jako bez těch peněz neumíte představit, ale někdo kdo má právě jenom tu šťastnou rodinu a nemá třeba tolik peněz, tak je ale třeba stejně šťastný jako vy, takže to jako ...se uvidí teprve asi.

Dobře. Takže k tomu úplně spokojenému životu ty peníze třeba někdo ani zas tak moc nepotřebuje.

Ne, myslím, že ne.

Super a myslíš teda, že ...hm, co se týče těch financí, že se o tom ve škole učíte?

Jako okrajově asi jo, ale nějak jako do hloubky extra ne.

Hm. A myslíš, že je to jako dostačující? To okrajový? Že třeba by si věděla, jak třeba ...něco zvládnout, co se týče těch financí?

Jako já asi nevím, jestli je to jakože že to bylo dostačující, ale já jako za sebe asi bych jako nevěděla, nebo mam jako velkou rezervu, si myslím ještě. Hm, co se týče věcí, jakože placení do budoucna a tak, tak to vůbec nevím v podstatě nic.

Jasně, tak jo. Děkuju. To je všechno.

Rozhovor tyrkysově zelený (žák)

Tak první otázka, co je podle tebe v dnešní době nezbytný, aby člověk uměl anebo znal?

Tak asi číst a psát. Jako nějaký základní počty. A ...tak asi všeobecně, aby něco jako věděl. No, to je nějak tak asi všechno.

Dobře. A myslíš, že třeba se toho hodně změnilo od posledních 20 let třeba?

No myslím, že jo.

A třeba v čem?

No, jako někteří ...někteří lidé už jsou jako ...jakože hloupější jo nebo tak. Jo.

Myslíš, že teda dřív byly chytřejší?

No, asi v nějakých věcech jo.

A v jakých třeba?

No, tak třeba jako všeobecně třeba ...jako v těch jako dějepisu zeměpisu a tak. Že ...no.

Že už se toho i třeba víc ví, tak proto toho víc lidí vědí?

No jo.

Jo. Hm, co si myslíš, že je dneska nejvíc oceňovaný, když člověk umí?

Tak asi jako řemesla.

Hm.

A ...Jako ...když třeba je v nějaký jedný jako věci jako dobrej oproti ostatním.

Hm. A jaký vlastnosti dneska třeba člověk nejvíc potřebuje?

Ty jo. No ...tak ...Asi jako ...Tak jako zručnost a ...A jako bejt trochu chytřej nějak aspoň.

Myslíš, že ti k tomu teda může pomoci škola, takový vlastnosti získat?

No, jako bejt chytřej, tak to určitě jo. No a v tý jako zručnosti, tak to spíš jako ty ...jako učiliště.

Hm. Určitě. A když jsme u těch vlastností, myslíš si, že je v pořádku, když třeba člověk v dnešní době někdy podvádí, trochu lže?

No, tak někdy jako jo.

Někdy tak trochu?

No.

Myslíš, že je to třeba už i nezbytný, aby někdy sem tam člověk podváděl?

Tak zase třeba tady ve škole, tak jako radši budu podvádět, než abych dostal pětku.

Hm. To chápu. Hm. Co si myslíš, že je nejdůležitější se ve škole naučit?

Tak jako ty základy no. Psaní počítání. Čtení.

Hm.

Jako tak trochu ten pravopis no, v tý češtině.

A hm, co si myslíš, že je smysl školy, docházení do ní?

Tak jako připravit nás na práci a zaměstnání ...na zaměstnání. Jo.

Máš pocit, že třeba ve škole se učíte něco, co v životě nebudeš potřebovat?

Jo.

Je toho hodně?

No tak jako ...jako ...Jako v nějakých předmětech jo, ale v některých moc ne. Třeba jako v chemii, tak tam většinu věcí už já nebudu potřebovat.

Hm. Chápu. A ještě nějaký jako předmět, který ti přijde, že teda v tomhle je ...

Tak jako třeba ten dějepis, jako něco ...mě to teda celkem baví jo, ale vlastně jako v životě mi je to k ničemu no.

Chápu a na druhou stranu máš pocit, že třeba by si potřeboval něco znát nebo umět, ale ve škole se to vůbec naučíte?

No třeba finanční gramotnost.

Hm. A kromě toho ještě něco?

No, tak třeba jako jako mezilidské vztahy. Tak.

Hm. Třeba, v kterých předmětech myslíš, že by se to mohlo učit? Že by to tam mohlo zapadat?

Tak ty vztahy, tak to třeba jako v občanský výchově a ...Ta gramotnost, no ...možná v matice, ale no ...

Trochu to tam ...tam směřuješ, že jo. Super. Hm. Co by sis představil pod pojmem životní dovednosti?

Životní dovednosti?

Hm.

No, tak ...tak, tak to nevím ...jako ...Třeba ...někdo že něco někomu jako de, že třeba ...V životě, že se toho ...že se za život něco naučil, tak.

Že nějaký životní zkušenosti?

No, tak.

Dobře. A co si myslíš, že by takovou zkušeností mohlo být?

Tak ...třeba ...že někomu jde dobře jako ...nevím napájení kabelu jako s elektrinou tak něco takovýho.

Hm. Dobře. Myslíš, že je tu třeba nějaká životní dovednost, kdybysme to tak nazvali, která je pro nás pro všechny nezbytná?

Ne, to ne.

Dobře. Hm. Hlásíš se na střední školu?

Jo.

A je to střední škola s maturitou nebo výučním oborem?

S maturitou.

Super. Takže jsou tam přijímačky z češtiny a matematiky?

(kývnutí, že ano)

Tak jo. A myslíš, že tě třeba škola dobře připravuje na ty přijímačky?

No, jako ...myslím si, že to je hlavně o učiteli, jako kterej jak. A ...jako v matematice celkem jo. V tý češtině ještě možná trochu.

A chodíš teda na nějaký doučování?

Jo.

Jo a úplně mimo školu nebo i v rámci školy?

No vždycky na matiku ...v pondělí jako v rámci školy nám tady paní učitelka dělá doučování a jinak mimo školu.

Dobře, dobře a máš pocit, že se s učiteli bavíte o tom, proč se něco učíte?

No, někdy jo, když třeba někdo řekne, jakože k čemu mi to bude? Nebo nějak tak.

Tak řeknou, to budete určitě potřebovat, že jo?

No.

Ale že by vám třeba vysvětlili, že tohle uplatníte ...dejme tomu třeba zrovna v tý ...v těch
financích?

No ...tak ...To nějak myslím, že v chemii nebo ve fyzice jsme něco takovýho, že nám říkala jednou, no.

Jo. Super, že to je ...jako využijete přímo v něčem konkrétním?

No, že to budeme potřebovat daleko na střední škole ...A ...jako někdo i v životě, že třeba někdo bude chemik, nebo nějak tak.

Super a myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

No ...jo myslím, že jo

Super, takže myslíš, že třeba když uděláš něco špatně, tak že na to učitelé reagují nějak jako normál nebo normálně ...příjemně třeba? Že ti řeknou, no tak to nevádí, tak třeba se ti to nepovedlo, ale tak příště už to bude lepší, nebo ...?

No jako to ...jak kterej učitel. Jako někdy jo, ale to asi někdy moc ne.

Hm. Že spíš řeknou, no to ale budeš muset prostě umět třeba něco a bez toho to nejde.

Jo.

Máš pocit, že ve škole zažíváš úspěch?

No moc ne.

Moc ne. A co třeba takovej úspěch by to vůbec pro tebe byl v tý škole?

Tak třeba ...nevím, tak jestli ... Tak když jako asi se mi něco povede a dostanu z toho jako dobrou známku třeba. Jako když v něčem vyhraju takhle nějaký jako soutěž, že děláme. Nějak no ...v tom předmětu jakože ten učitel řekne, že kdyby, že bude nějaká soutěž třeba, jakože někdo v tom vyhrajete, to asi je ten úspěch.

Hm. A myslíš, že by to třeba pro tebe bylo důležitější než dostat dobrou známku?

To asi ne.

Dobře. Hm. Co by sis představil pod spokojeným životem?

Tak, žít jako ...prostě zázemí jako barák.

Hm.

Prostě peníze mít nějaký ...asi jakoby rodinu mít.

Hm.

A mít jako nějaký ...bud' stálý zaměstnání, nebo jako nějaký stálej jako byznys.

Hm.

Bych jako dělal.

Super, takže myslíš, že vlastně ty peníze v tom hrajou velkou roli?

Vlastně jo.

Super, takže jako skrz ty peníze člověk může získat věci, díky kterejm je potom šťastnej?

Jo.

Dobře. Super. Tak to je všechno.

Rozhovor neonově žlutý (žák)

Tak první otázka, co je podle tebe v dnešní době nezbytných znát a umět?

Já no ...za mě třeba ...historie nebo ...historie prostě z dějepisu.

Hm. Dobře. A kromě toho?

Hm ...kromě toho ...bych řekl, že třeba různý na výtvarce ty styly jak kreslíme. A ...to si myslím, že je taky zbytečný. A ...To je asi všechno.

Takže to ti přijde zbytečný?

Hm.

I ta historie?

Asi no ...historie, spíš ta minulost toho nebo já bych se spíš zabýval budoucností než historií.

Dobře, dobře. A co si myslíš, že teda je nutný ...nutný znát a umět?

Tak určitě nějaký pravopis.

Hm.

Pak taky myslím si, že jako matematika je hodně důležitá a fyzika taky, protože to prostě používáme furt.

Super a myslíš, že třeba to, co lidi teď kon musí v dnešní době umět, se hodně liší od toho, co potřebovali třeba před 20 lety?

Jako asi hodně ne, ale něco tam asi určitě bude.

A napadá tě jako, co ...co by to mohlo bejt?

No myslím si jako ...spíš se zabývali víc jako třeba tou ...bych řekl tou matematikou nebo s těma ...různýma vědeckejma věcmá, že se snažili objevovat ty nové věci, no

Hm. Super. A co myslíš, že je v dnešní době nejvíc oceňovaný, když člověk umí?

Asi bych řekl, že teďka v tuhle dobu asi nějaký ruční práce, jako zedník a takový.

Super a jaký vlastnosti dneska člověk potřebuje?

Asi vlastnosti ...no. Jako vlastnost ...

Vlastnost je třeba chytrý a tak.

No tak určitě zručnej, že jo. A ...chytřej, to asi taky by by každej měl bejt.

Tak jo. Myslíš, že vlastně ty vlastnosti, který budeš v životě potřebovat, tě může naučit i škola?

Tak něco určitě jo.

A myslíš že ...hm, nebo jaký je tvůj názor na to, když někdo podvádí nebo lže?

Tak myslím si jako, že to není správný, že stejně se to nějak člověku vymstí nebo se to zjistí, takže ...

Takže je to spíš takové nežádoucí?

Jo, jo.

A když je člověk hádavej nebo průbojnej, je to spíš dobře?

Hm, tak záleží podle mě, jak v čem, ale zase, když prostě se hádá třeba o něco, v čem ví, že má pravdu, tak ať se hádá.

Hm. Aby si stál za tím svým názorem.

Jo, jo.

A myslíš, že už se bez toho třeba ...aby člověk teda si za svým názorem stál, v dnešní době neobejde? Že už potřebuje trochu se jako hádat?

Hm, tak myslím si, že každej ten názor může mít i jinej, ale myslím si, že to je dobrý jako když si za něčím stojím tak.

Hm. Super. Hm a co myslíš, že je nejdůležitější se ve škole naučit?

Tak zase si myslím, že ten pravopis prostě, že ten používáme furt

Hm. Takže to je to top?

Asi pravopis nejvíc no.

Super a jaký je potom smysl školy?

Tak já si myslím, že smysl školy je naučit nás takový ty základy, co prostě v životě budem potřebovat no.

Super. Hm. Máš pocit, že se ve škole učíte něco, co potom v životě nebudeš vůbec potřebovat? Třeba jako tu historii nebo tu výtvarnou výchovu?

Já si myslím, že asi tu výtvarnou výchovu určitě nebudu potřebovat.

Dobře.

Ale jinak si myslím, že asi všechno je možný, že to využijem někdy no.

Hm. Super a naopak, že je tu něco, co by si chtěl se učit nebo myslíš, že by si to potřeboval se to naučit, ale ve škole se to neučíte?

Hm. Tak já bych se asi ...nic nenapadá ...možná jenom spíš něco, třeba jako ...různý víc pracovky nebo jako aby na ruce abysme byli lepší no.

Takže nějakou víc zručnost?

Jo, jo, jo.

Hm. Že je to takový ve škole zaměřený spíš jenom o těch znalostech?

Jo, jo.

Super. Co by sis představil pod pojmem životní dovednosti?

Tak asi co ten člověk umí nebo co se spíš ...co se naučil, co umí

Hm. A napadá tě konkrétně něco, co by tam mohlo patřit?

Do těch životních dovedností?

Hm.

Ty jo ... Tak třeba pro mě životní dovednost je, když učitelka umí učit děti.

Hm. Super. A hm hlásíš se na střední školu?

Jo, jo.

A je to střední škola s maturitou nebo ...?

S maturitou.

S maturitou, super, takže tam hádám ...přijímačky z češtiny a matematiky.

Jo, jo.

Ano a máš pocit, že se ve škole nebo že ti stačí ta příprava co je tady ze školy?

Na ty přijímačky?

Ano.

Myslím si, že ne.

Hm. Takže chodíš na nějaký doučování?

Chodím na doučování no.

A ...hm, jsem tady zaslechla, že je tu nějaký z matematiky v pondělky?

Jo, jo, jo. Bejvá.

Hm, takže tam docházíš?

Jo.

A taky na nějaký doučování mimo školu?

Jo, jo. I mimo.

I mimo. Super. Hm. Myslíš, že se bavíte s učiteli o tom, proč se něco učíte?

Hm ...Moc ne.

Takže vám neříkaj, k čemu třeba budete potřebovat to, co se učíte?

Ne.

Dobře. Hm. Myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

Myslel si, že asi jo, jo určitě.

Jo?

Hm.

A zažíváš ve škole i úspěch?

Jo, určitě nějaký sportovní soutěže a takový. Takže jo.

Hm. Super, super. A co si třeba představíš pod spokojeným životem? Jakej ...jakej pro tebe tak vypadá?

Spokojený život je mít hodně peněz, zdravou rodinu a ...asi tak no.

Hm. Super, takže myslíš, že hm ty peníze tam hrajou hodně velkou roli?

Myslím si, že jo.

Hm. Super. Tak jo, to je všechno.

Tak jo.

Rozhovor červený (žák)

První otázka zní, co si ...co je podle tebe v dnešní době a nezbytný, aby člověk uměl a znal?

Asi jedna z věcí určitě, jak se pohybovat na internetu a sociálních sítích a ...hm, asi základy nějakýho sociálního chování. Jako v obchodě, v restauraci. A ...no asi číst a psát, počítat něco.

Super, a myslíš, že třeba před 20 lety to bylo jiný? To, co lidi potřebovali?

Určitě.

A v čem třeba?

No tak teď hlavně kvůli tomu, že je všechno digitální, přes internet a dřív to všechno bylo jako ...úřady a tohle.

Chápu. Hm. Co si myslíš, že je dneska nejvíc oceňovaný, když člověk umí?

No ...Asi ...no ...různý. Asi ...já nevim ...

Nevíš? To je v pohodě.

Asi všechny takový ty práce, který teďka ...jsou jako málo, jako elektrikář a ...

Hm.

No.

Takže nějaký řemesla asi?

Jo.

A jaký vlastnosti si myslíš, že dnes člověk nejvíc potřebuje?

Hm ...

To jsou otázky.

Hm ...No tak ...asi to, jak jsem říkal při tom prvním, nějaký takový ty jako ...co se týče bezpečnosti na internetu a sociálních sítích, a pak ...asi normálně to chování slušný a ...

Hm. Jasný, jasný. A když teda na tom internetu, tak třeba aby byl zodpovědnej, dejme tomu?

Zodpovědnej, nesdílet žádný třeba takový ty základní věci.

Hm. Super a myslíš, že něco takového se můžete učit ve škole?

No mělo by se to učit, ale moc se to neučí.

Takže nějaká ta bezpečnost na internetu?

Jo.

Dobře. Co je podle tebe smyslem školy?

Naučit ty věci, co se učeš a ...hm, zároveň se naučíš jako ...se naučit učit třeba a to nějak si rozvrhnout čas nebo ...no prostě tak.

Takže ty myslíš, že je třeba i to možná nejdůležitější? Nebo to pro tebe není zas tak důležitý?

Jako škola obecně?

Hm. Myslím to, aby ses naučil ve škole jak se učit.

No, jako asi je důležitý. Asi hodně.

Dobře a ...jakej si myslíš, že smysl teda školy?

Naučit lidi všechno potřebný k životu.

Hm. Super, super. Hm a máš pocit, že se ale ve škole učíte i něco, co třeba v životě vůbec potřebovat nebudeš?

Hm ...asi asi jo.

A co třeba by to byla?

Tak různě jako chemie, jsou tam prostě věci, který jako jo, jsou potřeba vědět, ale jenom takový ty základy.

Hm.

Hm ...tak stejně s výtvarkou, že jo jako prostě někomu to nejde, tak je blbost za to třeba dávat známky.

Hm.

A ...

Super.

Jo.

Super. A je naopak něco, co si myslíš, že bys jako potřeboval se naučit, ale ve škole to není?

Tak to jako takový ty obecný chování třeba v prostě mezi lidma a to, tak prostě ... jenom takový ty základy společenského chování.

Hm.

V restauraci a to, že aspoň by se to prostě třeba na prvním stupni mělo nějak učit, což si nepamatuju, že bysme něco takového dělali.

Hm. Tak jo. Hm. Co by sis představil pod pojmem životní dovednosti?

Asi umět číst, psát a ... hm ... prostě ... no.

Super, takže to jsou takové ty nejdůležitější?

Hm.

Hm. Super a hm hlásíš se na střední školu?

Ano.

A je to gymnázium, s maturitou ...?

Gymnázium.

Gymnázium, super. Hm ... takže tam jsou přijímačky z češtiny a matematiky?

Ano.

A máš pocit, že tě škola na ty přijímačky dostatečně připravuje?

Řekl bych, že jo.

Takže nechodíš na nějaký třeba do...?

Chodím, ale jako asi kdybych se učil jenom tady ve škole, tak to zvládnou. Asi hůř, ale zvládl.

Super. Takže myslíš, že to doučování máš jenom jako takovou pojistku? Dejme tomu.

Hm, jo.

Super. A myslíš, že se bavíte s učiteli o tom, proč se něco učíte?

Občas jo, když se na to někdo zrovna zeptá, ale většinou většinou jako ne no spíš, což je asi blbě.

Hm. Myslíš, že by to bylo důležité, kdyby to říkali?

Hm, naprosto.

Jo a myslíš, že to co se učíte, má ...hm, hodně velkou spojitost s tím reálným životem,
nebo že je to takový odtržený?

Jak co. Jsou věci, který prostě ...jen tak jako nejsou všude, jako třeba ta chemie nebo ...ted'ka zrovna jo, ale ...nevím jako přírodopis, prostě třeba ty kameny a tak, to prostě je takový ...navíc už mi přijde jako.

Hm.

Jako ...Já to asi úplně nevyužiju.

Chápu, chápu. Hm ...Myslíš, že tě škola naučila pracovat s vlastní chybou?

Ano, určitě.

Super. Zažíváš ve škole úspěch?

Asi jo.

Asi jo a co třeba pro tebe představuje vůbec ten úspěch ve škole?

Tak dobrá známka, nebo když prostě dobře odpovím na nějakou otázku, nebo ...no, tak.

Hm. Dobře a co si představuješ pod spokojeným životem?

Asi ...nějakou ...dobrá práce.

Hm.

Žádný problémy doma, mít rodinu ...no, tak jako ...pokračovat v tom, co dělám teďka a ...hm, asi.

Takže dosáhnout taky nějakých úspěchů, v tom co člověk dělá?

Hm, jo.

A myslíš, že v tom velkou roli hrajou peníze?

Jo.

Jo? Že jsou takovým tím neodmyslitelným, co k tomu spokojenému životu patří?

Hm, jo.

Super, tak to je všechno.

Tak jo.

Příloha č. 4: Doslovný přepis rozhovorů s vyučujícími

Paní Fialová

Co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

Být připravený prostě pro život no, aby se dokázali chovat, hledat informace, prostě se v tom životě neztratit, aby to, co je člověk učí, aby dokázali v tý praxi fakt jako použít, aby to byli taky slušní lidi, já vím, že to není primárně naše práce, ale souvisí to i se spoluprací s rodinou. Ale myslím si, že to je jako asi náš společný cíl, školy a rodiny.

Super. A jak dlouho učíte?

No, skoro ...potřebuješ to úplně přesně?

Ne, ne, ne, jen tak přibližně.

No tak skoro 30 let, no takhle nějakých třeba osmadvacet let.

A jaké předměty?

Matematika, zeměpis.

Pan Modrý

Tak jo, já bych se Vás chtěla zeptat, co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

No pro mě je velmi důležité podněcovat takovou přirozenou zvědavost, protože při dnešní době a množství různých zdrojů, (kde) ze kterých lze čerpat informace, tak je důležité, tak nějak nerezignovat na to, že vlastně se k těm informacím dostanu jednoduše, ale naučit ty informace kriticky zhodnotit, to co mi je předkládáno, jestli náhodou není nějaká blbost, propaganda nebo něco v tom smyslu a umět s tím nakládat no a to bez nějaké prostě přirozené zvědavosti a i tý píle nespokojit se prostě s nějakým tím prvním odkazem, co na mě vyblafne, tak je potřeba taky mít nějaký víceméně všeobecný přehled. Tak to si myslím, že je v dnešní době asi nejdůležitější.

Dobře.

V té naší profesi, takže tady to bych rád nějakým způsobem podněcoval a rozvíjel.

Super, děkuju. A kolik let už přibližně učíte?

18.

A jaké předměty?

Angličtina, francouzština, dějepis, občanská výchova.

Paní Žlutá.

Tak já se Vás zeptám, co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

Tak jelikož učím dějepis, tak je pro mě asi nejdůležitější ne je úplně naučit, ale přivést je k nějakému vztahu k historii, takže pro mě není důležitý, aby uměli, dokázali vyjmenovat všechny panovníky a podobně za sebou třeba, nevím, v českém království, ale opravdu je pro mě důležité naučit a přivést je k té lásce k historii, aby si sami zašli do kina na historické film nebo si prostě přečetli nějakou knihu, zahráli nějakou hru, která je spojená s historií, takže tohle je pro mě jako to důležité.

Super, děkuju. A jak dlouho učíte?

No, včera jsem to počítala a je to sedmý rok, když budu brát opravdu jako učení jako takový, tak je to sedmý rok teďka.

Super a učíte kromě dějepisu ještě něco jiného?

Mám pár hodin občanky a historický jako seminář, ale nejvíc hodin mám toho dějepisu.

+Mimo záznam dodala, že v občanské výchově je pro ni nejdůležitější dovést žáky k povědomí a vztahu ke státu, ke společnosti, aby chodili k volbám a tak.

Paní Oranžová

Já jsem se Vás chtěla zeptat, co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

No tak vzhledem k tomu, že učím přírodní vědy, tak přírodní vědy, souvislosti. No a popřípadě nějaký slušný chování, že jo, trošku. Prioritní je pro mě odbornost.

A jak dlouho už učíte?

Šmarja, já nevím. Tak 30 let, 30 a víc.

A jaké přímo konkrétně předměty.

Chemii, fyziku.

Pan Zelený

Tak já jsem se Vás chtěla zeptat, co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

Pro mě jakožto matikáře asi ...jelikož dost rozhoduje u nich o tom jejich dalším postupu prostě to, jak napíšíou ty přijímačky, takže prostě aby byli schopni co nejlíp vyřešit prostě ten přijímačkový test, to znamená, já je od začátku roku s nima v té devítce ty přijímačkový testy procházím, jeden den v tejdnu je pro to vyhrazenej a prostě fakt se jim snažim je naučit jakoby ten systém toho, jak ty přijímačky fungujou, aby prostě co nejlíp prospěli v těch přijímačkách a dostali se na tu školu, kterou chtěj a potom zvládli ty další tři čtyři roky s tou matikou fungovat.

Super, a jak dlouhou už učíte?

Teď to bude devátej ... nebo letos je to devátej školní rok tady na tý škole, ale jinak celkově 10. Já jsem ještě půl roku předtím učil jinde.

Super a kromě matematiky máte ještě nějaký jiný předmět?

Informatiku.

Super. V té informatice třeba co je tak pro Vás důležité?

Pro mě osobně je nejdůležitější to, aby se naučili prostě neskočit na ty různý prostě nový metody jako, který teď jde, nějaký phishing nebo prostě právě vydírání a takový prostě, takže to vcelku je ta kyberbezpečnost no, vlastně nejdůležitější no. A pak teďka my už vlastně jedem podle toho novýho Rámcovýho vzdělávacího plánu a tam bych chtěl ještě je naučit to, aby byli prostě schopný si i doma vlastně ten domácí router a tohlensto zabezpečit, aby nebyli prostě jednoduchym cílem pro nějaký hacknutí, protože pozdějc, že jo, bude ... budou součástí prostě nějaký chytrý spotřebiče a jakmile jim někdo hackne router může jim ty spotřebiče nějak spotřebují víc, nebo jim může vypnout i třeba topení, vypnout jim zahřevání vody a podobný věci. Nebo když už budou opravdu mít hodně pokročilou domácnost, tak si prostě odemknout a vykrást jim byt, takže prostě ...do tý budoucnosti prostě, tím že teďka to asi není úplně aktuální a za těch třeba deset let, kdy oni

si budou zařizovat to bydlení, už může být prostě tyhle věci mnohem dostupnější než jsou teď, že jo, kdy nebude stát spousta peněz, ale bude to stát třeba pár desítek pět tisíc a pak už si to třeba některý z nich zvolí a vybere.

Paní Tyrkysová

Chtěla bych se Vás teda zeptat, co je pro Vás nejdůležitější žáky naučit?

Naučit? Naučit jak spolupracovat, jak si vyhledat a třídit informace, pracovat s různými zdroji informací.

Můžu se zeptat, jak dlouho učíte?

13 let.

A jaké předměty?

Tělocvik, zeměpis.